MINĖJIMAI

Jonas Basanavičius – gydytojas – **„Aušros“ inf.** 3

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

Nutylėtos ir akcentuotos Lietuvai svarbios 2024 metų sukaktys – **Bronius Makauskas** 5
Šimonas Holovnia: tautų įvairovė stiprina Lenkiją – **Irena Gasperavičiūtė** 6

ŠVIETIMAS

Senelių šventė Punsko mokykloje – **Punsko mokyklos inf.** 9
Senelių šventė Seinų „Žiburio“ mokykloje – **„Žiburio“ mokyklos inf.** 10
„Matyti galima tik širdimi. Tai, kas svarbiausia, nematoma akimis.“ – **Greta Valinčiūtė** 11

IŠ MŪSŲ PRAEITIES

Laiškai iš kalėjimo – **Agnė Karčiauskaitė-Jankauskienė** 13
Bubeliai tarpukariu – aktyvi lietuviškoji veikla ir veikėjai – **Janina Macukonienė** 17

KULINARIJOS PAVELDAS

Kasdieninė duona – **Rasa Žukauskienė** 22

SPAUDA RAŠĖ

Lietuvos žiniasklaida 25

SKELBIMAI

Redakcijos adresas
16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

Leidžia
Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. (+48) 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė
Korespondentės: Jurgita Stankauskaitė, Rasa Žukauskienė, Božena Bobinienė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2025-02-14

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

2025 metų sausio 15 dieną Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administracijos ministras patvirtino ekspertų rekomenduojamų dotuojamų projektų sąrašą. „Aušros“ ir „Aušrelės“ leidybai skyrė 422 000 zl.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Leidinyje reiškiama tik autoriaus (-ių) nuomonė ir ji negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir administracijos ministro pozicija.

Viršeliuose:

Šalčio glėbyje (Valdo Žilionio nuotr.)

Šimtadienis Punsko Kovo 11-osios licėjuje (Virginijos Karčiauskienės nuotr.)

Mieli skaitytojai!

Irena Gasperavičiūtė

Laikotarpis nuo vasario 16 iki kovo 11 d. – tai Lietuvių kalbos dienos. Tai proga atkreipti dėmesį į mūsų gimtąją kalbą, pamąstyti apie jos grožį bei prasmę išsaugoti ją. Beje, ne vieną užsienietį ji yra pakerėjusi. Zauerveinas, vokietis pagal tautybę, susižavėjo lietuvių kalba ir kartu su Mažosios Lietuvos lietuvininkais kovojo už jos teises, aktyviai bendradarbiavo lietuvių spaudoje, bendravo su Didžiosios ir Mažosios Lietuvos tautinio sąjūdžio veikėjais, lietuviškai parašė daugiau kaip 300 eiliuotų kūrinių. XX amžiaus viduryje gimtosios kalbos teisių gynimu nuo užgrobėjų – sovietinės Rusijos – daugiausia rūpinosi lituanistai, dirbę Vilniaus universitete. Nemažai faktų šia tema galime sužinoti iš akademiko Zigmo Zinkevičiaus knygos „Prie lituanistikos židinio“.

Pernai „Aušroje“ spausdinome Alinos Laučienės straipsnį, kuriame rašoma, jog 1992 metais UNESCO lietuvių kalbą paskelbė gražiausia kalba pasaulyje. Beje, šiais metais Lietuvoje ta moteris teisiama už tai, kad viešai pasisakė, jog Vilniuje girdi vien rusų kalbą, kritikavo tuos, kurie atvykę čia ir nesimoko valstybinės kalbos. Dabar ji teisiama dėl to, kad neva skatino tautinę neapykantą. Neįtikėtina, kad tai vyksta nepriklausomoje Lietuvoje! Kas turi atsitikti, kad patys lietuviai pripažintų, jog lietuvių kalba yra vertybė?

Minint Tautinių ir etninių mažumų įstatymo 20-metį Varšuvos Seime išgirdome, kad Lenkijoje įkurtas Kalbų įvairovės institutas. Tačiau jokie institutai neišsaugos kalbos, jei nenorės to patys jos vartotojai. Jei nepripažinsime, kad kalba mums brangi ir vertinga kaip Motina, ji paliks mus ir neišgelbės jos nei įstatymai, nei institutai...

Prasmingos Vasario 16-osios šventės!

Mielieji!

Minint 107-ąsias Lietuvos nepriklausomybės metines norisi palinkėti mums visų pirma taikos, kad mūsų tauta galėtų augti ir stiprėti. Ugdykime savo kalbą, turtinkime savo kultūrą, stiprinkime savo tautą ne tik švenčių proga, bet ir kasdienybėje.

Su Vasario 16-ąja!

Lenkijos lietuvių bendruomenė,
Lenkijos lietuvių draugija

Jonas Basanavičius – gydytojas

„Aušros“ inf.

Modernios Lietuvos kūrėjas Jonas Basanavičius (1851 11 23–1927 02 16) pagal išsilavinimą buvo gydytojas, kuriam šalia valstybės reikalų rūpėjo ligų prevencija, žmonių sveikata ir higiena. Gydydamas savo pacientus, taikė to meto medicinos praktikas, naudojo įvairius prietaisus ir išrašydavo vaistus. Kaip šias praktikas vertina šiuolaikiniai medikai? Kurie gydymo būdai vis dar taikomi, o kurie – neatpažįstamai pasikeitę?

Apie tai Lietuvos nacionalinio muziejaus patirtinėje paskaitoje „Kaip gydė J. Basanavičius, o kaip gydome šiandien mes?“ pasakojo gydytoja anesteziologė reanimatologė, lektorė Gabrielė Ledinauskienė, kurios pomėgis – medicinos istorija. Kad suprastų J. Basanavičiaus paliktų daiktų reikšmę šiais laikais, lektorei teko daug skaityti apie XIX–XX a. medicinos istoriją. Didelis pagalbininkas buvo Londono mokslo muziejaus archyvas.

Pasak G. Ledinauskienės, J. Basanavičius apie gydytojo praktiką nemažai rašė autobiografijoje „Mano gyvenimo kronika ir nervų ligos istorija“. Joje, net ir ten, kur kalba ne apie mediciną, atsispindi gydytojo pasaulėžiūra ir mąstymas. Biografijoje modernios Lietuvos kūrėjas nemažai svarsto ir apie savo paties ligą neurasteniją.

J. Basanavičius gyveno 1851–1927 m. Dar prieš jam gimstant buvo atrasta pirmoji vakcina nuo raupų, atlikta pirmoji sėkminga eterio narkozės demonstracija, atsirado supratimas, kad prieš atliekant medicinines procedūras svarbu plauti rankas.

Jau J. Basanavičiaus gyvenimo laikotarpiu dar labiau suprasta infekcijų kilmė, suformuluoti antiseptikos principai chirurgijoje, mikrobų teorija, kuri pagrindžia, kad infekciją sukelia mikroorganizmai. Buvo atrasti rentgeno spinduliai, sukurtas elektrokardiogramos aparatas. Kadangi įrenginys buvo labai

didelis, klinikinėje praktikoje lėtai skynėsi kelią. J. Basanavičius nesulaukė labai reikšmingo atradimo – penicilino – eros.

Būsimasis gydytojas mediciną studijavo Maskvos universitete, kurį ir baigė. Įdomu, kad pirmiausia jis įstojo mokytis istorijos – į mediciną perėjo po kurio laiko. Kaip minėjo G. Ledinauskienė, autobiografijoje J. Basanavičius yra surašęs visus egzaminus, kuriuos jam teko laikyti. Lyginant su šių laikų medicinos programa, studijos būdavo labai plačios, apėmė tiek terapines disciplinas, tiek chirurgiją, tiek bendrus mokslus, tokius kaip anatomija, histologija. Greta viso to mokyta ir veterinarijos.

Pabaigęs studijas, J. Basanavičius išvyko į Bulgariją, kur pradėjo dirbti gydytoju. Jo karjeros startas – ligoninės rekonstrukcija. Mat atvykęs į Lom-Palankos miestą, medikas rado labai apleistą ligoninę, kurioje per metus buvo gydyta vos 19 pacientų. Pats J. Basanavičius rašė, kad tuomet vienas pagrindinių tikslų buvo pakeisti gyventojų įsitikinimą, jog į ligoninę einama tik numirti. Per porą metų gydytų pacientų skaičius išaugo iki 644 stacionare ir kone 1,5 tūkst. ambulatorinėmis sąlygomis.

„Su infekcinėmis ligomis: skarlatina, kokliušu, dizenterija, tuberkulioze, – jis susidurdavo dažniausiai. Bet J. Basanavičius atliko ir chirurgines operacijas, priimdavo gimdymus. Aukštas jo įvertinimas – 1894 m. paskirtas Bulgarijos kunigaikščio Ferdinando gydytoju“, – kalbėjo lektorė, pridūrusi, kad šiais laikais gydytojai, priešingai nei modernios Lietuvos kūrėjo laikais, stipriai specializuoti.

Tarp J. Basanavičiaus paliktų daiktų yra tiek chirurginių instrumentų, tiek vaistų. Į tris grupes instrumentus padalijusi G. Ledinauskienė pirmiausia papasakojo apie šeimos gydytojams būdingus instrumentus. Tarp jų – perkusinis plaktukas, stetoskopas ir spaudimo aparatas, kuriuos naudojame ir šiandien. Perkusinis plaktukas primena neurologinius plaktukus, kuriais gydytojai neurologai tikrina refleksus. Visgi labiau tikėtina, kad anais laikais tai buvo perkusinis plaktukas, kuriais stuksendami įvairias kūno vietas pagal garso pokyčius gydytojai nustatydavo ligas. Štai sveiki plaučiai skleidžia aukštesnį garsą, pripildyti skysčio – duslesnį. „Studijų metais mus irgi mokė perkusinės praktikos, tik mes tą darėme pirštais“, – prisiminė lektorė.

Stetoskopas senovėje tebuvo metalinis vamzdelis, tačiau su jais medikai negalėjo pasiklausyti patys savęs. Todėl buvo sukurtas lankstus stetoskopas, po kurio laiko atsirado ir galimybė klausyti dviem ausimis, nes pastebėta, kad taip geriau girdėti, o dar vėliau gale įtaisyta membrana. Stetoskopas stipriai prisidėjo prie diagnozės pažangos – iki tol gydytojai paciento būklę nustatydavo stebėdami jo išvaizdą, klausinėdami apie simptomus. Šio prietaiso reikšmė ėmė mažėti atradus rentgeno spindulius. J. Basanavičiaus laikais jie dar nebuvo populiarūs nustatyti plaučių ligoms, tačiau sparčiai skynėsi kelią medicinoje, ypač prireikus ieškoti svetimkūnių.

Į patį J. Basanavičių buvo pasikėsinta – šauta du kartus. Vieną kulką iš alkūnės srities pavyko pašalinti per operaciją Vienoje (Austrija), kita, po mente, taip ir liko. Ją J. Basanavičius kaltino dėl įvairiausių kūno tirpimų, todėl ryžosi naujam diagnostikos būdui – rentgeno spinduliams. Kulką rasti pavyko, tačiau operacija pasirodė didesnės apimties, nei gydytojas tikėjosi, todėl jos atsisakė.

Tarp tautos patriarcho paliktų daiktų – ir spaudimo aparatas. Nors pulsą aptikdavo dar senovės egiptiečiai, tačiau spaudimas pradėtas matuoti tik XVIII a. Anot G. Ledinauskienės, gali būti, kad tiek daug laiko prireikė, nes tik XVII a. suprastas kraujo cirkuliavimas kraujagyslėse. Kitas žingsnis – 1896-ieji, kai italas S. Riva-Rocci sukūrė neinvazinį būdą matuoti kraujospūdžiui, kuris iki tol matuotas į arteriją įvedant vamzdelį. Būtent tokį – itališkąjį – aparatą palikęs J. Basanavičius. „Invazinis metodas naudojamas ir šiandien sudėtingoms operacijoms ar labai sunkios būklės pacientams, kurių kraujospūdį svarbu sekti nuolat. Tokiu atveju į arteriją įvedamas kateteris, o sujungus su sistema kraujospūdis matuojamas realiu laiku, – aiškino lektorė. – J. Basanavičiaus laikais nebuvo suprasta, kaip kraujospūdis susijęs su ligomis – prireikė dar 50 metų, kol aukštas kraujospūdis buvo susietas su didesne insulto rizika.“

Kita grupė – chirurginiai instrumentai. J. Basanavičiaus laikotarpiu buvo padaryti reikšmingi atradimai, kurie davė pagrindą šiuolaikinei chirurgijai. Vienas pavyzdžių – sėkminga eterio narkozė (1846 m.). O kadangi suprasta, jog labai svarbu dezinfekuoti tiek pjūvio vietą, tiek instrumentus, žymiai sumažėjo mirtingumas po operacijų. Likusi ir ano meto anestezinė kaukė. Šiuolaikinė chirurgija neįsivaizduojama be narkozės. Tik pati narkozė daug sudėtingesnė ir susideda iš daug komponentų, todėl ir atlieka ją specialistas – anesteziologas.

Trečioji J. Basanavičiaus paliktų instrumentų grupė skirta akušerijai. Pavyzdžiui, akušerinės replės, kurios naudojamos ir šiandien, beje, labai panašios į pirmtakes, mažai pasikeitusios. Kaip pasakojo G. Ledinauskienė, reples XVII a. sukūrė Chamberlenų šeimos vyrai: įrankis užtikrino saugesnį ir mažiau invazinį būdą sudėtingiems gimdymams. Iki replių komplikuoto gimdymo atveju buvo naudojami destrukciniai įrankiai – vaisių išimdavo dalimis, neretai tokios procedūros baigdavosi ir pačios motinos mirtimi. XX a. sukurtas vakuuminis ekstraktorius – alternatyva replėms.

J. Basanavičiaus kolekcijoje – be galo daug įvairiausių vaistų, švirkštų. Šiandien švirkštas – tiesa, plastikinis, ne stiklinis kaip anksčiau – įprastas

dalykas, tačiau tiek jis, tiek adata sukurti tik J. Basanavičiaus laikais. Pirmoji injekcija atlikta 1853 m.

Tarp vaistų, pasak lektorės, daug tokių, kurių šiais laikais nebevartojame, nes jie labai toksiški. Vis dėlto vienas kitas medicinoje pasitelkiamas ir šiandien. Gydytojas paliko ne vieną pakuotę vaistų miegui, priskiriamų barbituratų – stiprių vaistų – grupei. Šiais laikais nemigai gydyti vartojama silpnesnius. „Kolekcijoje buvo ir injekcinis opiumas – operacinėje ir mes naudojame narkotinius analgetikus, tik gerokai išgrynintus ir sintetinius“, – komentavo G. Ledinauskienė.

Štai vaistas nuo traukulių „Luminal“ kartais vartojamas ir šiais laikais. „Asthmolysin“ – nuo peršalimo, o sudėtimi labai primena populiarųjį „Coldrex“. Tik, kaip pastebėjo lektorė, „Asthmolysin“ turi porą sudėtinių dalių, kurios vaistą nuo peršalimo daro „labai galingą“. Tai barbituratas ir prednizolonas.

Be jų, J. Basanavičiaus kolekcijoje – „Lactophenin“ temperatūrai mušti, tik šiais laikais nebevartojamas, nes kancerogeninis. Nemažai ir širdies bei kraujagyslių sistemą veikiančių vaistų. Pats gydytojas vartojo „Antisclerosin“ – jį gėrė nuo aterosklerozės.

Kolekcijoje ir pseudovaistai, penki tokie pat buteliukai skirtingų spalvų etiketėmis. Paaiškėjo, kad tai – italų grafo sukurtas elektrohomeopatijos būdas. Jis pagrįstas vaistinių granulių ir skysčių, vadinamų „elektriniais skysčiais“, deriniu, kuris skausmingą vietą sugrąžindavo į neutralią būseną. Visos priemonės sukurtos naudojant slaptą formulę, tačiau ingredientai nebuvo toksiški.

G. Ledinauskienė paminėjo ir dar vieną J. Basanavičiaus kolekcijos eksponatą – „Urotropiną“, šlapimo takų antiseptiką. Jis, pasak lektorės, atradus antibiotikus, buvo pamirštas, tačiau šiais laikais, susiduriant su atsparumo antibiotikams krize, susidomėjimas šiuo vaistu vėl atgimsta.

Nutylėtos ir akcentuotos Lietuvai svarbios 2024 metų sukaktys

Bronius Makauskas

Gyvename rimtų sukrėtimų, švelniai vadinamų reorientacija, pasaulyje. Visuomet jie vyko skirtingomis apimtimis, retai visuotinomis. Dabar vykstantys procesai dėl technologinio šuolio ir teikiamų galimybių ypač informacijos, ekonomikos ir karybos srityse veikia visą žmoniją. Vieniems jie yra naudingi, pageidautini. Kitiems dar sunkiai suprantami, o tretiems jau juntamai nenaudingi ir net pavojingi. Siauriems žemyno sluoksniams atnešantys laikinos naudos, o kitiems – skurdą, nelaimes. Stoiškai pavaizdavę, kad esame virš visko, galėtume tai įvardyti kaip natūralų procesą.

Lietuvos valstybingumo atminties ir idėjos formavimui, mano nuomone, praeitais metais tikrai tiko paminėti okupuoto Vilniaus ir dalies krašto susigrąžinimo 85-metį. Valstybės institucijos nuleido šį faktą Nemuno bangoms plauti, o gal galingesnių upių srovėms ištrinti.

O mes čia, „Aušroje“ – vis apie savo kiemo bėdas ar problemas, matomas lyg iš išorės, bet ir vidaus. Gali kam pasirodyti, kad ši tematika jau pabodo, kad autorius tai šovinistas, negebantis pažvelgti į susiklosčiusias aplinkybes, galimybes. Kad kritikos, o iš tikro širdgėlos žodžiai taikomi į vienus vartus. Jeigu atidžiai skaitysite, suprasite mano intencijas. Įsisenėjusias ligas gydoma ne vien sirupais, bet ir karčiais lašeliais. Bet autorius ne medicinos daktaras. Tad imuosi prevencijos, gal netinkamai ir per skausmingai, tačiau tai pastabos ir man pačiam. Aš juk lietuvių tautos neatskiriama dalis ir, išsakydamas labai kondensuotas mintis, dalį kartėlio prisiimu sau. Nesu nesveikai pakilęs virš savo tautos interesų ar nesuprantantis gimtojo krašto teikiamų per sugyvenimo šimtmečius savo kaimynei Lietuvai pozityvių ar neigiamų impulsų. Jeigu skaitytojams tatai neįdomu, nepriimtina, rašykite Redaktorei, autoriui asmeniškai.

Taigi šįkart trumpas ciklas, triptikas apie valstybės istorinės atminties formavimą per svarbių, mano nuomone, valstybei ir tautai įvykių, asmenybių minėjimus ar nutylėjimus Lietuvoje 2024 metais: Vilniaus susigrąžinimo 85-mečio, prezidento Antano Smetonos 150-ųjų gimimo metinių, diplomatų Lozoraičių metų (sietinų su Stasio Lozoraičio jaunesniojo 100-osiomis gimimo metinėmis).

Lietuvos valstybingumo atminties ir idėjos formavimui, mano nuomone, praeitais metais tikrai tiko paminėti okupuoto Vilniaus ir dalies krašto susigrąžinimo 85-metį. Valstybės institucijos nuleido šį faktą Nemuno bangoms plauti, o gal galingesnių upių srovėms ištrinti. Šį reikšmingą Lietuvos ilgalaikei raidai faktą paminėjo Vilnijos draugija

ir Sąjūdžio Vilniaus skyrius spalio 28 dieną Vilniaus mokytojų namų svetainėje. Kartu iškeliant Vilniaus savivaldybės destruktyvią politiką tautinės atminties, valstybinės integracijos srityse.

Apie šio fakto aplinkybes ir reikšmę Lietuvai, ignoruojamą valdančiųjų, viename iš opozicinių portalų jau 2025 m. pradžioje kalbėjo dr. Algimantas Kasparavičius. Tiesa, kalbėdamas apie painias susigrąžinimo iš okupantų rankų aplinkybes neproporcingai daug dėmesio skyrė kaimynų „interesams“, net J. Stalino grobikiškame žaidime Vilniaus likimu įžvelgdamas „moralinių“ akcentų. O pasakydamas keletą vertingų ir teisingų sakinių apie prezidentą Antaną Smetoną neišvengė sakraliniu Lietuvoje tapusio jam skiriamo epiteto „autoritaras“. Žinotina, kad be prezidento Antano Smetonos ryžto ir įžvalgumo, jo aplinkos pritarimo susigrąžinti Vilnių kad ir tik su trečdaliu etninės teritorijos, priverstinėmis sąlygomis, savo sostinę galbūt regėtume Baltarusijos sovietinės respublikos sudėtyje...

Parafrazuojant pirmojo Lenkijos ambasadoriaus atkurtoje Lietuvoje Jano Vidackio pasisakymą: Vilnius iš Lietuvos neišvyko, tai Lenkija „atvyko“ (!) į Lietuvą.

Prisiminus vien ankstesnius, ketvirtojo dešimtmečio, Lenkijos užsienio reikalų ministro J. Becko veiksmus prieš Lietuvą, pasinaudojant jos vidiniu politikos disbalansu, tarp kitų priemonių naudojant šnipus ir diversantus (žr. „korespondento“ T. Katelbacho, ir ne vien jo, diversinę veiklą Lietuvoje) – tik prezidento A. Smetonos nuovoka ir autoritetas lėmė, kad nebuvo Lenkijai Vilnius 1938 m. perduotas „ant diplomatinės lėkštutės“.

Dėl Vilniaus sugrąžinimo Lietuvai anuomet ir dar ilgai protestavo oficialioji ir neoficialioji Lenkija, „užmiršdama“, kad miestą 1920 m. okupavo su Sovietų Rusijos pritarimu. O SSRS sugrąžino dalį to, ką 1920-aisiais buvo sutartimi pripažinusi (atidavusi po ATR grobties) Lietuvai. Lenkija vis dar sloguoja dėl 18 metų nepagirtino Vilnijos administravimo. Parafrazuojant pirmojo Lenkijos ambasadoriaus atkurtoje Lietuvoje Jano Vidackio (Jan Widacki) pasisakymą: Vilnius iš Lietuvos neišvyko, tai Lenkija „atvyko“ (!) į Lietuvą. Tad nemanyčiau, jog tokiomis sudėtingomis sąlygomis pasiekto Vilniaus susigrąžinimo 85-mečio nutylėjimas yra protingiausias veiksmas.

Nusižeminimai ir nutylėjimai negydo savivertės problemų. Šis intarpas tebūnie bent tiems, suprantantiems Lietuvos suverenumo svorį tautos išlikimui – normalūs santykiai su daugiaamže jos partnere Lenkija negali būti pasiekti ignoruojant „laikinai nepatogius politikams“ abi tautas liečiančius istorijos faktus, pvz., pastarajai prisidedant prie Lietuvos lenkų dezintegracinės veiklos. O jeigu valdantiesiems politikams ir „oficialiems ekspertams“ atrodo, kad gerus santykius su Lenkija pasieksime pasodindami į ministrų kėdes mažamokslę ar prastai mokantį valstybinę kalbą kandidatą (tokių pavyzdžių visose srityse nestinga), tai užuot pagerinę santykius, gilinsime tarpusavio dar neužpiltą griovį. Mat Lietuvos gyventojams toks fokusas nepriimtinas, o lenkams tai ženklas, kad galima leistis į to „lygio“ Lietuvos autoritetą ir interesus menkinančius ar net niekinančius „žaidimus“, reikalaujant daugiau išskirtinių nuolaidų.

Aiškinti Vilniaus, Lietuvos valstybės sostinės, reikšmę ir funkcijas atkūrus nepriklausomybę, deklaruojamo suvereniteto sąlygomis, paminint laimėjimus, bet ir problemas, kylančias iš suvereniteto apribojimų – tai atskiro straipsnio tema.

Vasario 4 d. Lenkijos Seime paminėtas Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymo 20-metis. Ta proga Lenkijos Seimo maršalka Šimonas Holovnia (Szymon Hołownia) atidarė parodą apie tautines mažumas (Parlamento rūmuose ji pasiliks dar dvi savaites, vėliau keliaus po visą Lenkiją) bei globojo konferenciją „20 metų Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymui – istorija, gyvavimas ir ateitis“, kurią organizavo jo patarėjas tautinių ir etninių mažumų klausimais Rišardas Gallia (Ryszard Galla).

Valdžios atstovai apie mažumas

Konferenciją atidarė Seimo maršalka Š. Holovnia. Jis informavo susirinkusius, kad šiuo metu Lenkijos Seime nėra nei vieno tautinių mažumų atstovo. Tai neįtikėtina, nes ankstesnėse kadencijose būdavo pora arba bent vienas Seimo narys, atstovaujantis kuriai nors tautinei mažumai. Dėl šios priežasties Š. Holovnia įsteigė pareigybę – savo patarėją tautinių mažumų klausimais, kuriuo tapo vokiečių mažumos atstovas R. Gallia. Seimo maršalka taip pat informavo, kad Lenkijos Seime planuojama skirti tautinėms mažumoms patalpas, kur galėtų įsikurti biuras. Juo galėtų naudotis Bendrosios vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų komisijos (BVTEMK) tautinių mažumų atstovai, čia būtų užtikrintas ir etatas, taigi BVTEMK pagaliau turėtų profesionalų aptarnavimą. Anot Š. Holovnios, po 20 metų pats laikas atnaujinti ir Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymą.

Seimo maršalka priminė Abiejų Tautų Respublikoje gyvenusių paskirų tautų tarpusavio sugyvenimo tradiciją, kurios pavyzdžiu galbūt kūrėsi šiuolaikinė Europa. Pabrėžė, kad jokiu būdu tautinių mažumų nederėtų painioti su naujai atvykstančiais kitataučiais. Mat tautinės mažumos čia

Šimonas Holovnia: tautų įvairovė stiprina Lenkiją

Irena Gasperavičiūtė

gyvena tradiciškai, yra lojalios savo valstybei, puikiai moka šalies kalbą ir pažįsta kultūrą bei prisideda savo veikla prie valstybės kūrimo.

Pats maršalka pasisakė esąs kilęs iš Palenkės, todėl pažįstąs tautines mažumas. Šis regionas – tai „vieta, kuri moko tautinės įvairovės“.

Vidaus reikalų ir administracijos ministras Tomašas Siemoniakas (Tomasz Siemoniak) priminė, kad didžiulis įdirbis Tautinių ir etninių mažumų įstatymo atsiradimui buvo tokios ypatingos asmenybės kaip Jacekas Kuronis (Jacek Kuroń). Ne vienas pamename, kad prieš priimant įstatymą Seime vyko karštos diskusijos. Dėl tautinių mažumų gyvenimo teisinio sureguliavimo čia buvę labai įvairių, net kraštutinių, nuomonių. „Turėjome pereiti labai daug posūkių, – kalbėjo ministras, – tačiau šiandien galime pasakyti, kad tautinės mažumos įneša labai daug į šalies gyvenimą. Už tai joms esame labai dėkingi.“

Pats ministras deklaravo, kad asmeniškai prisidės prie tautinių mažumų gyvenimo sąlygų gerinimo. Jis turįs patirtį, nes vienu metu buvo BVTEMK pirmininkas. Anot ministro, dabar būtinas dialogas bei įstatymo atnaujinimas. Pasaulis keičiasi, reikia prie jo prisiderinti. Tačiau paragino neįtraukti tautinių mažumų į prezidento rinkimų kampaniją. Įstatymo atnaujinimu reikėtų užsiimti po prezidento rinkimų. O šiais jubiliejiniais metais yra proga atkreipti visuomenės dėmesį į tautines mažumas.

Seimo Tautinių mažumų komisijos pirmininkė Vanda Novicka (Wanda Nowicka) pastebėjo, kad tautinių mažumų yra vis mažiau. Atnaujintas įstatymas turėtų prisidėti prie to, kad tautinių mažumų atstovai pajustų, jog jais rūpinamasi, kad jie jaustųsi esą namuose ir kad jų indėlis į šalies gyvenimą būtų toks, kaip iki šiol. Komisijos pirmininkė taip pat kalbėjo apie poreikį praplėsti tautinių ir etninių mažumų sąrašą. Šiuo metu yra 9 tautinės (vokiečių, ukrainiečių, baltarusių, lietuvių, rusų, čekų, slovakų, armėnų ir žydų), 4 etninės (totorių, lemkų, romų ir karaimų) mažumos bei viena regioninė kalba (kašubų).

Mažumos apie save ir politiką jų atžvilgiu

Po svečių pasisakymų vyko viešos diskusijos, kurios pagal temas buvo padalintos į tris dalis. Jose dalyvavo Lenkijos mokslininkai ir tautinių mažumų atstovai. Taip pat į konferenciją

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

Diskusijos dalyviai

Irenos Vaicekauskienės nuotr.

Prie lietuvių stendo

pakviesti buvę Seimo nariai, atstovaujantys mažumoms, kuriems buvo tekę dalyvauti įstatymo rengimo darbuose. Pirmoji diskusijų dalis pavadinta „Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymas – istorija bei Seimo Tautinių ir etninių mažumų komisijos svarba“, antroji „Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymo funkcionavimas“, trečioji – „Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymo nepavykusios pataisos ir pasiūlymai ateičiai“.

Diskusijų metu galima buvo susidaryti įspūdį, kad valdžios atstovai kalba visai apie kitą realybę nei tautinės mažumos. Beje, dabartinis įstatymas nevisiškai tenkina jų poreikius, o kai kurie klausimai pasilieka tik pageidavimų lygmeny ir netampa gyvenimo dalimi. Tam tikri šiandien keliami klausimai buvo aktualūs ir prieš 20 metų, t. y. prieš priimant įstatymą.

Štai keletas problemų, kurias konferencijoje kėlė tautinių mažumų atstovai:

- Radijo ir televizijos laidos transliuojamos tik regioninėse radijo ir televizijos programose. Taigi didžiosios dalies Lenkijos klausytojų/žiūrovų jos nepasiekia, tautinės mažumos verda savo sultyse – pačios rengia laidas, pačios klauso ir žiūri. Tos laidos neatlieka tautinės daugumos edukavimo apie mažumas funkcijos.

- Tautinės mažumos turi labai ribotą galimybę puoselėti savo kultūrą – tik tiek, kiek ir kokiam renginiui būna skirta iš Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos pagal paruoštus projektus. Būtų tikslingiau, jeigu tautinių mažumų kultūra būtų finansuojama skiriant subsidijas kultūrinei veiklai. Būtina padidinti kultūrinei veiklai skiriamų lėšų sumą bent dvigubai. Siekiamybė – kad tautinės mažumos turėtų panašų prieinamumą prie savo kultūros kaip patys lenkai. (Vokiečių mažumos atstovas Rafał Bartek)

- Stebint Hainuvkos licėjaus problemą, iškyla būtinybė, kad mažumos turėtų savo tautinių mažumų mokyklas. Šiuo metu tai teisiškai neapibrėžta, todėl kartais kyla visai netikėtų problemų.

- Vadovėliai. Hab. dr. Eva Michna (Ewa Michna) atkreipė dėmesį, kad vadovėlių tautinių mažumų vaikams kūrimas permestas ant pačių mažumų pečių. Valstybė privalėtų ne tik finansiškai remti šį procesą, bet ir dalykiškai. Juk labai svarbu, kad tie vadovėliai būtų aukšto lygio. Paradoksas yra tai, kad valstybė teisiškai užtikrina tam tikrų kalbų mokymą, bet neužtikrina mokytojų paruošimo ir didžiąja dalimi mokymo priemonių (tarp jų ir vadovėlių).

- Slovakų atstovas Liudomir Molitoris siūlė, kad tautinių mažumų reikalai būtų perkelti į Kultūros ministeriją. Anot jo, „nenorime būti ministerijoje, kur į mus žiūrima kaip į priešus“.

- R. Barteko (vokiečių tautinės mažumos atstovo) nuomone, valstybė sukūrė tautinių mažumų apsaugos sistemą, o dabar stebi, kaip tautinės mažumos ją įgyvendina. (sic!)

- BVTEMK pirmininkas Gžegožas Kuprianovičius (ukrainiečių tautinės mažumos atstovas) pasisakė, kad yra rimtas poreikis keisti Tautinių mažumų įstatymą. Pasak jo, tautinių mažumų finansavimas privalo būti stabilus ir joms palankus, turėtų būti suvienodinta teisė visose savivaldybėse, kur gyvena tautinės mažumos (o ne priklausyti nuo to, ar tautinė mažuma sudaro daugumą, ar mažumą), turėtų būti reformuojama BVTEMK (kaip įmanoma dirbti, kai tautinės mažumos atstovai neturi jokios darbo bazės – patalpų, etatinio darbuotojo?!), pritarė nuomonei, kad įstatymas privalėtų numatyti, jog mažumos turėtų savo tautinių mažumų mokyklas, ir tai būtų teisiškai reglamentuota.

Trečiojoje diskusijų dalyje prof. Tomašas Vicherkievičius (Tomasz Wicherkiewicz) iškėlė klausimą: „Ar dabartinis Tautinių mažumų įstatymas pakankamai saugo tautines mažumas ir sudaro joms plėtros galimybę?“ Taip pat informavo, kad jau keletą mėnesių Lenkijoje veikia Kalbų įvairovės institutas. Pabrėžė, kad kalbos ir kultūros išlikimui svarbus yra jų prestižas visuomenėje. Anot karaimų atstovės prof. Mariannos Abkovič, svarbu edukuoti daugumą apie tautines mažumas ir tuo laimėti jų pripažinimą, palankumą.

Lenkijos lietuviams šioje konferencijoje atstovavo: BVTEMK atstovai Aldona Jurkūnaitė ir Algirdas Vaicekauskas, Lenkijos lietuvių bendruomenės valdybos atstovai Jonas Vydra, Rita Vainaitė ir straipsnio autorė, Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos mokytoja Irena Vaicekauskienė, savivaldybininkai Vytautas Liškauskas ir Antanas Baudys.

Senelių šventė Punsko mokykloje

Punsko mokyklos inf.

Kiekvienais mokslo metais ketvirtų klasių mokiniai ir auklėtojos organizuoja tradicinį renginį, skirtą seneliams pagerbti. Sausio 20-ąją mūsų mokykloje įvyko nepaprasta šventė ne tik vaikams, bet visų pirma močiutėms ir seneliams. Tai buvo šypsenų ir džiaugsmo diena. Vaikai pristatė nuotaikingą meno programą, kurią sudarė jaudinantys eilėraščiai, dainos, muzikiniai kūriniai ir šokiai. Močiutės ir seneliai galėjo grožėtis savo anūkais, apdovanodami juos audringais plojimais. Tai buvo tikrai ypatinga diena. Linksmi ir besišypsantys močiučių ir senelių veidai mums parodė, kokie svarbūs yra tokie susitikimai, akimirkos, praleistos kartu su anūkais.

Štai ketvirtokų pasisakymai.

Adrijanas: Aš labai myliu savo senelius. Jie nepaprastai džiaugėsi, pamatę mane scenoje. Aš dovanojau šokį, dainą ir eilėraštį. Linkiu jiems daug sveikatos.

Lena: Labai laukiau Senelių šventės. Dainavau ir šokau. Seneliai didžiavosi manimi. Niekada neužmiršiu šios dienos.

Laura: Aš labai džiaugiuosi, kad galėjo ateiti mano seneliai. Pašokau, padainavau, o paskui įteikiau dovanėlių. Vėliau visi drauge vaišinomės. Buvo puiku.

Deivydas: Senelių šventėje pasirodžiau su savo klasiokais. Viskas pavyko. Seneliai patenkinti, o mes visi dar labiau.

Karolina: Aš labai laukiau šios šventės. Močiutėms patiko programėlė, o ypač aš. Scenoje pasirodžiau su šypsena veide. Padovanojau dainą, šokį, eilėraštį bei skambinau pianinu. Pabaigoje įteikiau paveikslėlį.

Pranas: Aš labai myliu savo senelius. Jau nuo ryto laukiau jų mokykloje. Ši diena buvo laimingiausia.

Ina: Džiaugiuosi, kad mano seneliai atvyko į šventę. Galėjau parodyti jiems savo didžiulę meilę ir švelnumą. Šokdama, dainuodama jaučiausi laiminga. Puiku, kad po programėlės galėjome pabendrauti su savo seneliais ir pasivaišinti pyragu. Jie mus pagyrė, o akyse spindėjo džiaugsmo ašaros.

Emilija: Aš nekantriai laukiau Senelių šventės. Tada galime juos pasveikinti ir padovanoti dainą, šokį, muzikinį kūrinį. Mačiau, kad mano seneliai buvo laimingi.

Natanas: Tai puiki šventė. Nors daug ruošėmės, buvo verta. Juk seneliai buvo patenkinti, o tai svarbiausia.

Senelių vaidmuo labai svarbus. Jie yra tradicijų perdavėjai. Anūkai mato, kaip jie švenčia tradicines metų šventes. Bendraudami su seneliais mokosi bendrauti apskritai su vyresniais žmonėmis. Tai tam tikra galimybė anūkams išsiugdyti pagarbą skirtingoms kartoms. Daugumai vaikų, kur jie begyventų, seneliai siejasi su laimingos vaikystės akimirkomis. Juk močiutė ir senelis visada džiaugiasi matydami anūkus, leidžia ilgai vakaroti, o ryte miegoti tiek, kiek širdis geidžia, gamina mėgstamus valgius, perka žaislus ir mielai išklauso. Seneliai, bendraudami su vaikaičiais, atjaunėja ir įgauna daugiau energijos. Nenuostabu, kad vaikai greitai tai pajunta.

Esate mūsų uostas, kuriame net
ir baisiausioms vėtroms siaučiant
randame šiltą prieglobstį.
Ačiū Jums už meilę,
kuria apdovanojote, vesdami dar
neatrastais spalvingos gyvenimo
pasakos takais.
Už šiltą žodį, kurio mokėte
negailėdami jėgų.
Už raminančius žaidimus,
kai norėjosi slėptis po lova nuo
išgalvotų raganų ir slibinų.
Esate brangūs, mieli ir reikalingi.
Už suteiktą mums gyvenimo
pilnatvę dėkojam Jums,
mylimi Seneliai.

Iš Punsko mokyklos archyvo

Senelių šventė Šeinų „Žiburio“ mokykloje

„ŽIBURIO“ MOKYKLOS INF.

Lenkijoje sausio 21 d. švenčiame Senelės dieną, po dienos sausio 22-oji – Senelio šventė. Senjorams tai labai svarbios dienos. Šiais laikais dažniausiai negyvenama kartu keliomis kartomis. Vaikai, užsiėmę popamokine veikla, neretai neturi laiko savo seneliams, kuriems anūkų dėmesys ne mažiau svarbus nei anūkams senelių. Taigi atėjus senelių šventei yra proga pabūti vieniems su kitais.

Mūsų krašto mokyklose, vaikų darželiuose močiutės ir seneliai kviečiami pabendrauti, pasižiūrėti, ką anūkėliai yra išmokę. Pastarieji apdovanoja savo mylimuosius pačių padarytais atvirukais, širdelėmis ir, žinoma, meno programėle. Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje į šventę kviečiami darželinukų, pradinukų ir ketvirtokų seneliai. Jų susirenka apie 80. Tai viena smagiausių „Žiburio“ bendruomenės švenčių. Pasijuntame kaip viena didelė šeima.

Šiemet Senelių dienos programai mūsų mokykloje darželinukus paruošė auklėtojos Alicija Maksimavičienė ir Gražina Karaneckienė. Pradinukams pasiruošti padėjo auklėtojos Irena Vaicekauskienė, Irena Balulienė ir Alicija Nevulienė, dainų mokė Juozas Pileckas, groti instrumentais – Arnoldas Beinaris, šokį paruošė Inga Makūnaitė. Sceną papuošė Birutė Nevulytė. Visus vaišino vaikų tėveliai.

Kviečiame ir kitas mokyklas pasidalinti „Aušroje“ savo švenčių įspūdžiais!

Iš „Žiburio“ mokyklos archyvo

Iš „Žiburio“ mokyklos archyvo

Iš „Žiburio“ mokyklos archyvo

„Matyti galima tik širdimi. Tai, kas svarbiausia, nematoma akimis.“

Greta Valinčiūtė

Laikas mokykloje slenka lėtai ir monotoniškai, kol nesustoji ir nepastebi, jog iki pirmojo gyvenimiško testo (brandos egzaminų) liko vos 100 dienų. Ši simbolinė riba pažymi ne tik artėjančius išbandymus, bet ir paskutinę galimybę stabtelėti, pasidžiaugti bendryste, įvertinti nueitą kelią. Tai metas, kai jaudulys susipina su nostalgija, o ateities svajonės – su atsisveikinimo nuojauta. Štai mes, ketvirtokai, netrukus turėsime palikti namus ir žengti pirmus žingsnius į naują, dar mums nepažįstamą pasaulį.

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Šimtadienis yra lyg apibendrinimo taškas. Garbingi svečiai, susijaudinę tėveliai, mokytojai, kurie per tiek metų vedė mus per gyvenimo iššūkius, dabar galėjo stebėti, kaip atsidūrę prie suaugusiojo gyvenimo vartų tariame jiems padėkos žodžius.

Šiai šventei ruošėmės ilgai. Jau nuo pirmų licėjaus dienų žodis „šimtadienis“ sukeldavo šiurpuliukus ir apmąstymus, nors dar tada ši šventė atrodė tokia tolima ir nereali. Klasės draugės mėgo klausytis dainų ir sakyti, kurios iš jų būtų tinkamos šimtadieniui, kurias norėtų padainuoti su klase ar išgirsti mūsų atliekamą variantą scenoje. Programą ruošiant pagalbos ranką ištiesė klasioko mama, mūsų krašte ir Lietuvoje žinoma režisierė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, kurios gili vaizduotė, žavūs, jaudinantys sumanymai leido mums sukurti įdomią ir nepakartojamą atmosferą. Jos dėka licėjaus sporto salė tapo pilna vaikiško džiaugsmo, prisiminimų, apmąstymų planeta. Mūsų auklėtoja Irena Marcinkevičienė nenuilstamai plušo kartu su mumis. Ji ne kartą pagelbėjo išmintingu žodžiu ir patirtimi. Labai ačiū tariame taip pat Astai Pečiulienei, išmokiusiai šokti „Gailingį“, bei Dainiui Paviloniui, kuris net ir sirgdamas bandė suprasti mūsų vis besikeičiančius muzikinius sumanymus, davė puikių pasiūlymų, padėjo ruošti ir dainuojamus, ir grojamus kūrinius. Ačiū Jums – be Jūsų pagalbos mūsų šventė būtų žymiai skurdesnė! Dėkojame visiems, kurie prie renginio

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

prisidėjo darbais ar gerais norais.

Kartu su tėvais papuošta sporto salė atrodė kaip pokylių menė, o mokykla – visai kaip ne mokykla. Viską gaubė šilta lempučių ir žvakių šviesa, todėl buvo labai jauku ir vyravo šventinė nuotaika. Koridorius pavirto lempų alėja, moterų ir merginų suknelės, aukštakulnių atgarsiai, vyrų kvepalai užbūrė tą vietą ir galėjai pasijusti tarytum sapne. Viskas atrodė tiesiog nerealiai. Erdvė, kurioje per ketverius metus šypsena mus lydėjo ne visada, virto paslaptinga stebuklų šalimi. Sceną puošė didelis mėnulis, balionai, mėlynos lempos. Viskas tobulai derėjo, atrodė, lyg mūsų Šimtadienio scenarijus būtų išėjęs iš popieriaus lapų ribų ir savo turinį paskleidęs realybėje.

Su dideliais norais ateina ir didelė atsakomybė. Ilgai nebuvome sumanę mūsų Šimtadienio eskizo, visi pasikalbėjimai ar minčių lietūs nieko naujo neatnešdavo. Turėjome daug idėjų, tačiau nemokėjome jų sujungti. Ilgai klajojome šiais keliais, šokinėjome nuo vienos dainos prie kitos (net tėveliai pradėjo griebtis už galvų ir klausti, kada mes apsispręsime) – tačiau „kartais reikia apkeliauti visą pasaulį, kad suprastum, jog lobis užkastas prie tavo paties namų“. Jolantos pakalbinti programos metu į kelionę leidomės kartu su asteroido Nr. 325 gyventoju – Mažuoju princu ir jo suaugusiu draugu lakūnu, kurie, kaip ir mes, prieš daugelį metų netyčia susitiko šioje žemėje, susibičiuliavo, daug ko patyrė ir dar daugiau išmoko.

Programa buvo kupina įvairių, kartais atrodytų – vaikiškų, Mažojo princo apmąstymų. „Visi suaugusieji kadaise buvo vaikai. Deja, tai prisimena tik nedaugelis.“ Dažnai žmogus yra taip užsiėmęs savim ar savo darbais, kad nepastebi mažo vaiko išsakytų žodžių, tokiu būdu prarasdamas ryšį su jame slypinčiu vaiku. Mes pabandėme tą ryšį sugrąžinti. Tai, ko ieškojo ir ką atrado Mažasis princas – gyvena kiekviename iš mūsų. Klausimas tik, ar mums užteks drąsos ir toliau žvelgti į viską vaiko akimis, išlikti tikru draugu, nebijoti svajoti ir atrasti pasaulį, nebijoti mylėti. Kartu su klasiokais programos metu keliavome Mažojo princo keliais, kurie jungia vaikystės pasaulį ir suaugusio žmogaus mąstyseną. Mes, ketvirtokai, dabar esame ant šių dviejų pasaulių slenksčio. Jau ne vaikai, bet dar ir ne pilnaverčiai suaugusieji... Programos metu dėkojome mokytojams už suteiktas žinias ir mums mokykloje skirtą laiką. Padėką išreiškėme ir tėvams, lydėjusiems mus nuo pat mažumės. Dėkodami įteikėme rožes (tai Mažojo princo simbolis). „Jeigu myli gėlę, kuri auga kokioje nors žvaigždėje, tada gera naktį žiūrėti į dangų. Tada visos žvaigždės lyg pražydusios.“ Žiūrovų ausis užbūrė programos metu skambėję gražios dainos, gitaros, akordeono, pianino, marakos, kalimbos garsai. Akis džiugino varpeliais skambantis „Gailingis“ ir gražiai pasipuošęs jaunimas.

Šimtadienis jau praeity, bet vis dar mūsų širdyje ir atminty. Dar ilgai prisiminsime tą nuostabų vakarą, kartu praleistą laiką, skambias dainas ir smagius šokius. Dabar belieka rimtai imtis darbo ir ruoštis brandos egzaminams, nuo kurių rezultato daugeliui mūsų priklausys, kaip plačiai atsivers vartai į pasaulį. Ir neužmirškime, kad „matyti galima tik širdimi. Tai, kas svarbiausia, nematoma akimis“.

Visos citatos iš Antoine de Saint-Exupéry „Mažojo princo“.

Laiškai iš kalėjimo

Agnė Karčiauskaitė-Jankauskienė

Motiejus Agurkis iš Ožkinių kaimo. Mano senelis. Deja, neteko jo sutikti. Neprisimena jo ir mano mama bei jos brolis Tauragis. Vienintelis vyriausias mamos brolis Giedrius šiek tiek jį prisimindavo. Tiek, kiek gali prisiminti penkiametis vaikas. Išliko tik paties senelio rašyti prisiminimai ir laiškai bei kai kurie dokumentai. Nuo vaikystės mėgau vartyti tą sąsiuvinį, vis iš naujo ir iš naujo peržiūrėti popierius jo piniginėje, ir vis matuotis jo Lomžos kalėjime nupintas apyrankes iš arklio ašutų, kurias nešioju dar ir šiandien. Senos nuotraukos, prisiminimai ar pasakojimai apie jį man, vaikui, buvo sukūrę įspūdingą paveikslą: narsaus, drąsaus kovotojo už laisvę, energingo ir entuziastingo lietuvio, kuriam pridėdavau mamos smalsumą, vieno dėdės užsispyrimą ir kito dėdės sodrų balsą bei juoką... O kur dar jį pažinojusiųjų apibūdinimai – didis patriotas, „tik dantys ir akys“ (žiba). Toks susikurtas senelio vaizdinys yra išlikęs iki šių dienų. Ir nors jo prisiminimus šiandien skaitau kiek kitaip, suprantu, kad toks patriotizmas šiais laikais sunkiai įmanomas. Kita vertus, gyvename jau kitokiais laikais, sprendžiame kitas dilemas ir negalime tapatintis su praeitimi. Todėl šį kartą noriu tik pasidalinti Ožkinių kaimo Motiejaus Agurkio žodžiais, jausmais ir mintimis, kad pabandytume pamatyti tuometinį gyvenimą jo akimis.

Motiejaus Agurkio gimimo tvirtinimo akto vertimas iš rusų kalbos (parašytas senąja rusų kalba):

Įvyko Punske, 11/24 d. rugsėjo mėn., 1905 metais, trečią valandą dienos.

Prisistatė asmeniškai Jan Ogurkis (Jonas Agurkis), ūkininkas, gyvenantis Oškinių kaime (40-ties metų) kartu su Vikentijumi Becvinskiu (46 metų) ir Antanu Agurkiu (48 metų), ūkininkai iš Oškinių kaimo ir parodė

Motiejus Agurkis

mums vyriškos lyties kūdikį, patikindami (pareikšdami), kad jis gimė

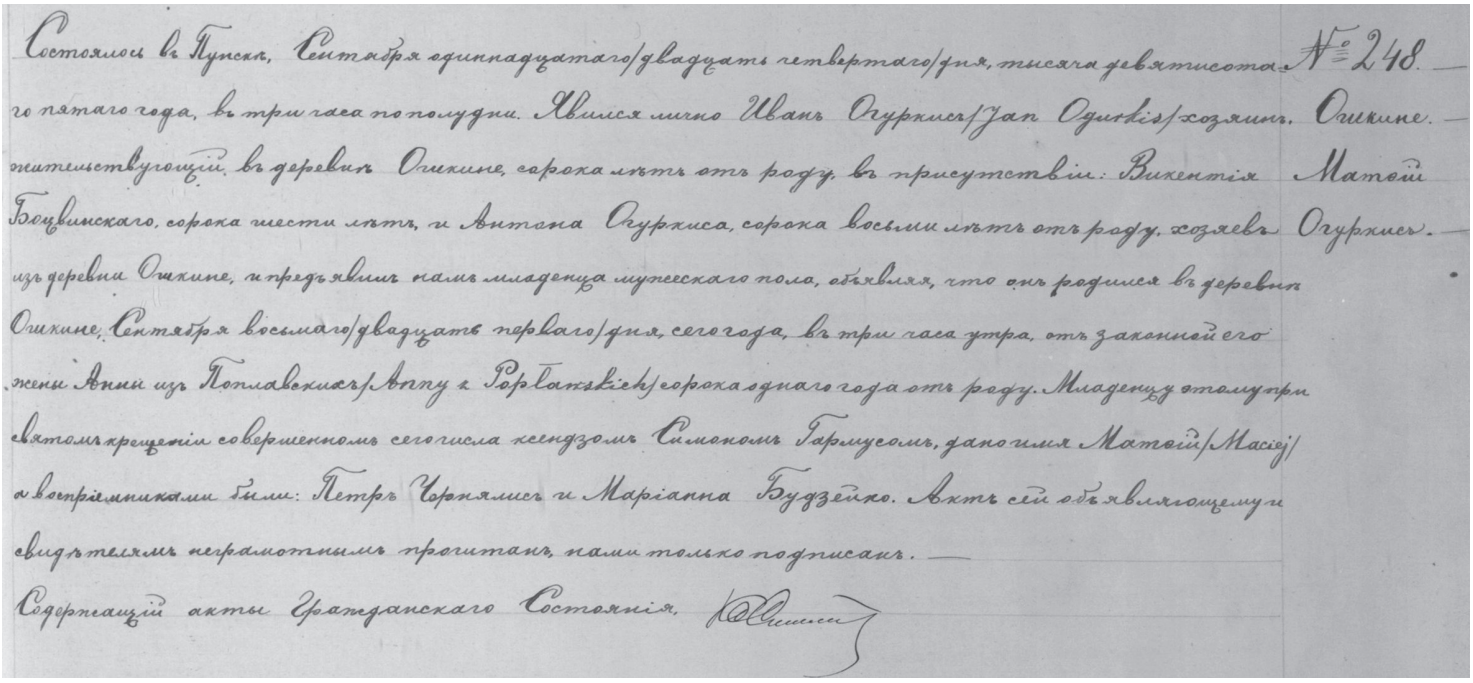

Состоялось въ Пунскѣ, Сентября одиннадцатаго/двадцать четвертаго/дня, тысяча девятьсотаго № 248.
го пятаго года, въ три часа по полудни. Явился лично Иванъ Огуркисъ/Jan Ogurkis/хозяинъ. Оникине.
жительствующій въ деревнѣ Оникине, сорока пяти отъ роду, въ присутствіи: Викентія Матэй
Бецвинскаго, сорока шести лѣтъ, и Антона Огуркиса, сорока восьми лѣтъ отъ роду, хозяевъ Огуркисъ.
изъ деревни Оникине, и предъявилъ намъ младенца мужескаго пола, объявляя, что онъ родился въ деревнѣ
Оникине, Сентября восьмаго/двадцать перваго/дня, сего года, въ три часа утра, отъ законной его
жены Анны изъ Поплавскихъ/Anny z Popławskich/сорока одного года отъ роду. Младенцу этому при
совершеніи крещенія совершеннолѣтія Симономъ Гарнусомъ, данному имя Матэй/Maciej/
а воспріемниками были: Петръ Чорнялисъ и Маріанна Будзейко. Актъ сей объявляющему
свидѣтелямъ неграмотнымъ прочитанъ, нами только подписанъ.
Содержащій акты Гражданскаго Состоянія.

Motiejaus Agurkio gimimo tvirtinimo aktas, parašytas senąja rusų kalba

Oškinių kaime šių metų 8/21 rugsėjo 3 valandą ryto nuo teisėtos jo žmonos Onos Paplauskaitės (Anny z Poplavskich) (41 metų). Tam kūdikiui švento krikšto metu, kurį suteikė tuo metu kunigavęs Simonas Garmusas, duotas Motiejaus (Maciej) vardas. Liudininkai buvo: Petras Černelis ir Mariana Budzeiko. Šis aktas neraštingiems liudytojams tarnautojo (priimančio skelbiamą žinią) perskaitytas, mūsų tik pasirašytas.

IŠ MOTIEJAUS AGURKIO PRISIMINIMŲ SĄSIUVINIO

(Kalba netaisyta)

M. Agurkis

Alksnėnai 1939 m. gruodžio mėn. 15

Esu gimęs 1905 IX 21 d. Oškinių km. Seivų valsč. Suvalkų apskr. Visas laikas gyvenau ūky susidedanti iš 16 margų žemės. Tėvas mirė 1918 m. Mūsų šeimos liko: motina, sesuo ir mes keturi broliai. Ūkę tvarkė vyriausias brolis. Aš dirbau įvairius darbus pas kitus. Į kariuomenę išėjau 1926 m. rudeny, tarnavau du metu „raitojoj artilerijoj“ (buv. lenkų). Kariuomenėje būdamas turėjau sąryšį su Lietuvos II-jo skyriaus agentais ir dirbau Lietuvos naudai neapkesdamas lenkiškų pliutokratų-budelių.

1932 m. rugpjūčio mėn. 30 d. jungtuvės su Birute (Jankauskaite iš Senųjų Alksnėnų), gyvenimas pakenčiamas, ūkio darbai ir toliau politinis veikimas. 1933 m. gegužės mėn. 3 d. prasideda kryžiaus keliai. 1933 m. gegužės 3 d. nuvykau į Suvalkus, tą pačią dieną buvau lenkų žvalgybos karininkų sulaikytas ir tris dienas tardomas visokiais būdais, po trijų dienų kankinimo likau paleistas namo ir vėl darbus tolyn su Lietuva.

Motiejus (kairėje) kariuomenėje su draugu (neatpažintas)

1933 m. gegužės mėn. 13 d. Birutė sulaukė sūnaus. Sūnų pakrikštijo Punsko parapijoj vardu Sigitas-Petras.

1933 m. rugpjūčio mėn. 9 d. išvykau į Suvalkus medžiagos, bet deja, likau sulaikytas gaujos lenkų ponų-pareigūnų ties Suvalkais prie tilto, kartu turėjau medžiagą, o to paslėpti jau buvo neįmanoma, pirmas uždėjo pančius paručnikas Habickis (žvalgybos skyr. karininkas). Po trijų dienų lenkiškų tartūrų, kurių aš niekad nepamiršiu, ir aš už tai lenkams nebūsių gailestyngas, as manau kad ir mano sūnūs vykdis mano pageidavima-kerštą. Po tardymo buvau nugabentas į kalėjimą Suvalkuose, kur šiek tiek gavau laisviau atsikvėpti, nors tas buvo neaišku, nes buvau karo lauko decizijoj, kalėjime lenkiški tipai mane baugino būk tai mane pakars ir t.t., bet man tas viskas buvo nesvarbu ir nebaugu, nes aš už Lietuvą buvau visa kuo pasiaukavęs tik buvo gaila Birutės ir Sigito. Dėl mano kombinacijų iš karo lauko teismo liko mano byla perkelta į apygardos teismą. Ir 1933 m. gruodžio mėn. 5-6 dienomis buvo teismas, teisė prie uždarų durų, po dviejų dienų paskelbė sprendimą, kiek? Ogi 5 metus kalėjimo. Už ką?!!! Aš gi nežudžiau lenkų, bet mano buvo tikslas kad nenutautėtų mūsų broliai-lietuviai ir kad mūsų sostinė Vilnius su visu okupuotu kraštu grįžtų prie savo motinos Lietuvos. 1934 m. kovo mėn. buvau išvežtas kartu su bendros nelaimės draugu Pralejka Juozu į Lomžos kalėjimą. Tik atvažiavus labai baisiai atrodė kalėjimas, kuris susideda iš trijų sparnų, kiekvienas sparnas turi po 120 kamerų vienukių, ketvirtas sparnas buvo bendrų kamerų, kurių buvo 14. Mane pasodino vienukėje partery, kur buvo nežmoniškai šalta, nes davė viena antklodę (kocų) kuris buvo ant vienų skylučių, iš savo šiltų rūbų ką turėjau paimė ir paliko sandely o išdavė valdiškas tik nuo saulės, nes tokia yra kalėjimų tvarka, norint turėti ką iš savo šiltų rūbų reik turėt nuo kalėjimo viršininko leidimas. Kol parašau prašymą, kol gavau atsakymą tai ir gerokai prabėgo laiko ir teko puikei pašalti, žinoma kaip galima jaustis tokioj kameroj ku ąsoty vanduo iššala.

Lomžos kalėjimo tvarka buvo sekanti: nuo ryto 6-tos valandos iki 9-tos vakaro reike sėdėti arba vaikščioti po kamerą, nes gulėti yra griežtai draudžiama, dienos metu yra viena valanda skirta kieme pasivaikščioti, einant gulti drabužiai reike išstatyti ant koridoriaus už durų; maistas ryte

Motiejus su žmona Birute

400 gr. duonos ir pusė litro juodos kavos, pietums literis srubas ir vakarieniai literis srubas, o sruba būna įvairi, gyvulinių rūnkelių, kopūstų lapų iš betoninių statinių ir kartais kruopų (kaip lenkai vadina „kaša“) bet kad perkūnas trenktų į bliūda tai nepataikintų į kruopą ir taip sukėsi visus 5-kis metus, sunku būtų buvę išbūti tuose mūruose tiek laiko, tik dėka Birutei kad dažnai prisiūsdavo maisto siuntas. Kalėjime į jokius darbus neimdavo nes pas lenkus politkalinei buvo izoliuoti nuo kitų kalinių. Tik mes kaipo politiniai turėjom vieną lengvatą t.y. galima buvo naudotis rašomąja medžiaga ir naudotis laikraščiais (lenkų kalba). 1935 m. gegužės mėn. gavau laišką nuo Birutės kad Sigitas yra miręs, mirė 1935 m. gegužės mėn. 1 d., prasideda dar liūdnesnis gyvenimas, be to po tokių visų pergyvenimų pradėjau jaustis esu nesveikas, bet kalėjimo administracija į politinius kalinius mažai tekreipdavo dėmesio. Visgi po tų visų pergyvenimų 1938 m. sausio mėn. pradėjau jaustis visai blogai, nes krūtinei jausdavau vis didesnius skausmus. Tuomet kreipiausi į skyriaus viršininką kad mane užrašytų pas gydytoją (nes kalėjime tokia tvarka pirma reikia užsirašyti), visgi po kiek laiko, klausau šauksmą koridoriuje „davač tego špriega do doktora“ [siųskit tą šnipą pas daktarą], tuojaus duris atrakino ir nuvedė pas gydytoją. Gydytojui apžiūrėjus nieko gero ir blogo nepasakė, mat jau pas lenkus buvo tokia politika kad politiniais kaliniais mažai tesirūpindavo, nors buvo aišku kaip diena kad esu nesveikas; po kiek laiko nuėjau vėl pas tą patį gydytoją ir vėl skūndžiuos kad man skauda krūtinėj, gydytojas man atsako „tak dobre wygliadaš jestes opaliony i chodriš do doktora“ [taip gerai atrodai, įdegęs ir vaikštai pas daktarą], kaip aš galėjau atrodyti apdegęs ant saulės, ir gerai atrodyti būnant nesveikas; bet visgi neiškentes paraše receptą ir gavau tuos vaistus iš laisvės nuo Birutės iš Daugeliškio, nes valdiškų vaistų neduodavo todėl receptą nusiunčiau į namus kad atsiūstų. Bet toliau vis jausdavau kad tikrai yra bloga, tuomet aš nuėjau treti karta pas gydytoją ir pareikalavau griežtai patikrinti mano sveikatą nes nesu joks semulantas ir neprašau Jūsų malonės, aš reikalauju gydytojo iš laisvės arba mane turit pristatyti ir už tai pats mokėsiu kiek bus reikalinga, jeigu mano reikalavimo nepatenkinsit aš skelbiu baduoklę. Tada gydytojas geriau šiek tiek apžiūrėjo ir pasakė kad jis nieko negali padaryti, nes reikia daryti spiaudulių analizą, o pas juos kalėjime nėra laboratorijos tik yra mieste. Tuomet aš pareiškiau kad aš galiu duoti ištirti į miestą už savo pinigus. Ant rytojaus atėjo į kamera kažkoks tipelis iš miesto ir liepė prispiauti į bonkelę. Už trijų dienų parnešė analizos davinius, bet jų man neatidavė vis dar slėpė kad aš nežinočiau jog esu sergąs. Tik pasiliuosavus gavau į rankas tuos davinius analizos kuriuos čionai ir paduodu žodis žodin:

Analiza plvociny: „Preparatach basvionych metodą Zel nechsteiva zostalo wykrytę prądki kocha wjs/w 5-8-12 skladają się z kilka i kilkamaščie prądkow“. Pasirodo kad pas mane atvira džiova, nes už kelių dienų pradėjau su kraujais spiaudyti. Tada atėjo skyriaus viršininkas ir pasakė „Agurkis zabrač rzeczy pujdzie do drugiej celi“, tuomet aš paklausiau kodėl ir kur, tada jis pasakė kad gydytojas įsakė pasodinti vieną ir saulėtoj kameroj. Tiesa, pasodino patogioj kameroj bet vaistų jokių nedavė tik parašė receptą kad pats pirkčiaus vaistus „celenu gluconatum“. Puiki globa lenkų dėl politinių kalinių?!!! Vieną tik turėjau lengvatą kad galėjau gauti iš namų ir pirkti maisto kiek norint, nes kitiems kaliniams buvo aprubežiuota, taigi čia ir parašysiu tą kiekį: apart valdiško maisto galima buvo pirkti arba iš namų gauti į dvi savaites laiko 1 kg. duonos, 250 gr. cukraus, 250 gr. riebalų, 1 kg. pamidorių, 1 kg. obuolių, 1 pakelį tabąko ir rūkamo popieriaus. Aš nor tada ir turėjaus maisto pakankamai bet aš buvau nustojas tiek apetito kad viskas stovėjo, bet jau aš gyvenau viltim nes artinasi diena laisvės. 1938 m. rugpjūčio 12 d. aš laisvas, ta diena sunku aprašyti po tiek kančių, tas gali suprasti kas tokį gyvenimą pergyveno.

Išėjus iš kalėjimo nuvažiavau tiesiai į Daugieliškį pas Birutę, nes ten ji gyveno pas Pijų [Birutės brolis Pijus Jankauskas-Jankus]. Daugie-

Daugėliškis. Stovi Pijus Jankauskas-Jankus, sėdi iš kairės Birutė Agurkienė, Alicija Valinčytė, Motiejus Agurkis

liškyje išbuvom dvi savaites, po dviejų savaičių išvažiavom į Alksnėnus. Į Vilnių palydėjo Pijus. Iš Vilniaus išvažiavome pavakare, Suvalkuose buvome ryte, Suvalkuose buvo turgaus diena, eidami gatve sutikom Agnietę [Agnietė Pacenkaitė, Birutės pusseserė] ir agr. Pajaujį [Jonas Pajaujis iš Ožkinių], truputį pasikalbėjus išsiskyrstėm savo reikalų tvarkyti. Vakare atvažiavus į Trakiškių stotį tuojaus pradėjo dar vagonuose tikrinti pasus, matosi buvo kokio niekšo įskūsta kad aš parvažiuoju, nes pastebėjau kad kiti buvo nesvarbu, tik prišokus prie manęs pasienio puskarininkis suriko „a pan dokąt“ (liet.: o ponas kur važiuojat), aš visai ramiai atsakiau kad į namus iš kalėjimo o ne iš Amerikos, tada jis sako kad aš su žmona esam sulaikyti, aš visai nenustebau, nes jeigu šunį pjudo tai šuo turi loti. Tas tipelis pareiškė kad turėsim eiti į Punską, tada aš pasakiau kad aš turiu čemodanus ir turi duoti vežiką, tada jis sako gali pasisamdyti už Lietuvos dolerius, aš jam atrėžiau kad aš ne Amerikonas tik buvęs politinis kalinys atlikęs baudą ir ne Tamstos reikalas, bet tą viską pastebėjo agr. Pajaujis kuris kartu gryžo iš Suvalkų tas patarė eiti o daiktus palikom stoty. Aš Birutė ir tas pasienio puskarininkis nužygiavom į Punską, ten apėjom nuo ainošiaus pas keipošių nič nieko nepasakė, bet to dar maža nusivarė į Kreivėnų stražnicą, ten nuėjus ištardė ir liepė eiti namo, ir kasdieną pas juos melduotis. Pagal valdžios įstatymus reikėjo policijoj ir valsčiui užsiregistruoti, nuvykus į policiją (Čipliškėse) tuojaus paklausė ar aš dar negavis rašto, man atsakius kad ne, jie pareiškė, kad vykčiau į valsčių ir ten gausiu.

Nuvažiavus valsčiun gavau trėmimo lapą vykti į gilumą Lenkijos ir nuo įteikimo dienos už trijų dienų turiu išvykti. Tai ir sugrįžau kaip nesavas, nes per tris dienas nei su giminėm negaliu po tiek laiko pasimatyti. Sulaukus vakaro visi ramiai nuėjom gulti, po kiek laiko beldimas į duris. Užsikėlė Viktoras [Viktoras Jankauskas] ir išėjo, klausaus kalba lenkiškai ir klause apie mane ar aš namie, Viktoras sako kad aš guliu bet jis prašo kad užsikelčiau, aš atsikėles užsimečiau dulkinį ir išėjau, ogi žiūriu Kreivėnų (stražnicos) viršininkas Pinevskis ir prašo kad aš apsirengčiau nes jis nori su manim ilgiau pakalbėti, aš šiek tiek apsirengiau ir atėjau, kur tokį svečia vestis pasikalbėti, ogi į virtuvę patogiausė, bet kur tau, ponui nepatiko ir prašo kur į geresnį kambarį, tada nuvedžiau į kambarį na ir prasidėjo diskutuoti, jis pradėjo mane visokiais būdais bauginti, aš teisintis, jis manęs norėjo išbandyti ką aš turiu galvoje, matosi norys areštuoti, nes buvo prikaišiojama viskas, bet aš tą viską gerai supratau ir jam mokėjau apie tokius dalykus atsakinėti, tada jis žiūri kad su manim negalės niekaip baigti, tuomet pradėjo prikaišioti kad aš bėgsiu į Lietuvą, aš jam atrėždavau griežtai kad ne, nes ir Lenkija yra gana plati ir rasiu sau pragyvenimą, tada jis man ir patiki, nebaigęs to pradeda ką nors kita, tai gražiumu tai su piktuma ir su revolveriu šokinėjo, bet aš laikeusi ramiai. Kada jau pakankamai įkirėjo galvojau su juo ir jo palydovu (kareiviu) kuris kampe sėdėjo kaip šuo su šautuvu ir ant šautuvo durtuvas, bet aš juos vienas abu būčiau sutvarkęs tik kad būtų kabinėsi prie namų ir būtų nedavę ramybės, tai tuomet Viktoras pastatė dar bonkę snapso ir taip prasėdėjom visą naktį tik prieš dieną Viktorui pakinkius arklius nuvežė kaip šunį į Punską ir baigėsi mano diskusijos su tuo viršininku.

1938 m. rugpjūčio 29 d. perėjau nelegaliai administracijos liniją ir apsigyvenau Lietuvoj. Birutė liko namie laikinai kol aš rasiu patogesnę vietą. Aš apsigyvenau pas giminaitį Juozą Paplauską Sangrūdos vargoninką, pas jį išbuvau apie du mėnesius. Pragyvenimui gaudavau pašalpą iš Generalinio štabo II-ro skyriaus nuo Pulkininko Matusaičio [Lietuvos karinės žvalgybos ir kontržvalgybos pulkininkas Juozas Matusaitis] į mėn. po 100 litų. Po to išėjau gyventi pas pil. Kalesinską Aleksandrą (Sangrūdoj), 1939 m. balandžio mėn. 6 d. atėjo į Lietuvą Birutė ir abu gyvenom pas Kalesinską, o gegužės mėn. persikėlėm gyventi pas Antaną Sendą (Alksnėnuose).

(Bus daugiau)

Spausdinta „Terra Jatwezenorum“ 2024 m.

Bubeliai tarpukariu – aktyvi lietuviškoji veikla ir veikėjai

Janina Macukonienė

Šiuo metu Bubeliuose belikusios kelios lietuviškos šeimos ir kaimas atrodo visai nedidelis, prisiglaudęs prie miško, besitęsiančio bemaž iki pat Seinų. Tačiau pavartę poeto Albino Žukausko atsiminimus ar jo poeziją, peržvelgę iš tarpukario spaudos surinktą medžiagą, esančią „Vilniaus golgotoje“ – suprantame, kad šis kaimas labai didelis savo darbais ir veikėjais, taip pat labai brangus tiems, kurie jame gyveno, gyvena ir gyvens:

„Kiekvienoje trobelėje dutūkstantąjį kartą verkta,
Kiekvienoje trobelėje tristūkstantąjį kartą juoktasi,
Todėl jos visos tokios jaukios, savos, artimos –
Ten visos ugnys giminingos, betgi kiekviena kitokia;
dūmai
Skirtingai kvepia (...)“

(***Albinas Žukauskas „Bubeliai“***).

Bubeliai tikrai verti atskiros monografijos, bet ją turbūt kažkada parašys šio kaimo dar likę šviesuoliai, o šiame straipsnyje bandysiu, išnaudodama surinktą iš tuometinės spaudos medžiagą, paskelbtą „Vilniaus golgotoje“, nušviesti drąsių bubeliokų veiklą kultūros, švietimo, ūkio srityse ir jų persekiojimą sunkiu tarpukario okupacijos metu.

Sunkūs priespaudos laikai mūsų krašte prasidėjo 1919 m. rugpjūčio 23 d. nuo vadinamojo lenkų „sukilimo“, įvykdyto Lenkų karinės organizacijos (POW) pajėgomis: „1919 rugpjūčio 24 ir vėliau Seinuose lenkai sunaikino lietuvių įstaigas: uždarė 9 draugijas su 1300 narių, lietuvių ir mergaičių gimnazijas su 223 mokiniais ir pradžios mokyklą (75 vaikai), užėmė lietuvių gimnazijas, išvaikė Seinų pradžios mokyklą, išplėšė abudu lietuvių bendrabučiu, iš lietuvių prieglaudos (apie 40 vaikų) atėmė karves ir atidavė lenkų prieglaudai, lietuviams darė daugybę kratų. Pvz. „Žiburio“ gimnazijos mokytojas S. Tijūnaitis ligi rugsėjo 6 kratytas 5 kartus. Vysk. A. Karosas buvo laikomas namų arešte. Gatvėse draudė lietuviškai kalbėti. Uždarė lietuvių mokyklas Ramoniškėje, Klevuose, **Bubeliuose**, Žagariuose, Burbiškiuose, Lumbiuose, Skarkiškiuose, Radziūnuose [gal Radžiūčiuose], Dusnyčioj, Vidugiriuose, Aradnykuose, Punske, Galiniuose, Vaitakiemy, Senuose Ramonuose, viso 657 vaikų“ („Vilniaus golgota“, p. 43–44).

Civilių persekiojimas ir fizinės jėgos naudojimas prieš nekaltus žmones buvo dažnas reiškinys ir kovojant dėl valstybinių sienų, ir vėliau taip pat Bubeliuose: „1921 balandžio 10-18 d. Lenkų okupuotųjų Lietuvos pietų Smalėnuose, Peleliuose, **Bubeliuose**, Dievotišky, Seinuose, Suvalkuose lenkai gaudė, mušė ir plakė lietuvių vaikinus“ (ten pat, p. 111).

Kariniai susirėmimai dėl mūsų krašto žemių truko gana ilgai. Juose, be abejo, dalyvavo ir jaunuoliai iš Bubelių, įstoję į Lietuvos savanorius. Kiek jų buvo ir kokie tai žmonės, šiuo metu sunku nustatyti. „Vilniaus golgotoje“ randame paminėtas dvi pavardes: „1926 m. birželio 30 d. Suvalkų lenkų apygardos teisme pasibaigė tarnavusių Lietuvos kariuomenėj Seinų ir Punsko apylinkių 31 lietuvio byla, prasidėjusi birželio 7 d. Nuteista: (...) Bubelių kaimo B. Savickas 3 mėn., o A. Radzevičius paleistas be teismo“ (ten pat, p. 387). Žinome taip pat, kad šis kaimas kartu su kitais jungėsi į diplomatinę kovą: „1925 m. rugpjūčio 25 d. Seinų apskrities lietuviai „Vilniaus kelio“ Nr. 35 paskelbė protestą prieš Varšuvos lenkų seimo „mažumų“ teisių įstatymus, kurie neduoda jokių teisių Seinų – Suvalkų srities lietuviams“ (ten pat, p. 284).

Švietimas

1921 m. birželio 16 d. Bubelių ir dar 9 Seinų apskrities kaimų gyventojai „per savo įgaliotinį kreipėsi į Suvalkų mokyklų direkciją, prašydami leisti jiems įkurti lietuvių mokyklas savo lėšomis, bet direkcija jokio atsakymo nedavė. Nuo pat 1920 m. Seinų ir Punsko srityse lenkai neleido jokių lietuviškų mokyklų“ (ten pat, p. 121).

Kaip informuojama tame pačiame šaltinyje, „1925 vasario 15 d. Bubelių kaime lenkų kun. Vierzbovskis ragino lietuvius kurti lenkišką mokyklą“. Tokią pačią misiją bandė atlikti po kelių dienų ir kun. Klapkovskis (ten pat, p. 306–307). „1925 kovo apie 15 d. Seinų krašte 3 teveikė lietuvių mokyklos, nors lietuviai prašė keliolikos“ (ten pat, p. 311).

Nepavykus gauti leidimo kurti lietuviškas mokyklas bandyta reikalauti, kad lietuvių kalba būtų dėstoma valdiškose mokyklose: „1925 ligi kovo 31 Seinų krašte drąsesnieji lietuviai

reikalavo iš lenkų valdžios lietuvių kalbos mokyklose, pristatydami tėvų pareiškimus (deklaracijas).“ Iš viso Seinų parapijoje tokių deklaracijų pristatyta 233 (428 vaikams). Bubelių gyventojai pateikė 50 deklaracijų 91 vaikui (ten pat, p. 313).

Reikia manyti, kad buvo vis dėlto atsižvelgta į tuos reikalavimus ir Bubelių valdiškoje mokykloje buvo kurį laiką mokoma lietuvių kalbos kaip neprivalomo dalyko. Kaip tas mokymas atrodė, tikslesnės informacijos nėra, tačiau randame kitą – 1931 m. rugsėjo 1 d. įrašą: „Prasidėjus 1931/1932 mokslo metams, Krasnavo valsčiaus **Bubelių**, Burbiškių, Krasnavo ir Vidugirių valdinėse mokyklose, kurių didžioji dauguma – lietuvių vaikai, gimtoji kalba nedėstoma“ (ten pat, p. 1073). Kada iš viso valdiška mokykla buvo įsteigta, prieinami šaltiniai nenusako. Iš poeto Albino Žukausko (1912–1987) prisiminimų sužinome, kad tada, kai jis lankė Bubelių mokyklą, joje dirbo Stasys Tijūnaitis. Tačiau tai buvo dar prieš lenkams perimant valdžią: „Bubelių kaimas turėjo geras švietimo tradicijas. Jau šio amžiaus pradžioje čia veikė mokykla, kurioje „daraktaravo“ pažangus veikėjas, muzikas Antanas Krutulys. 1916 m. atvyko Stasys Tijūnaitis. Mokykla įsikūrė mūsų alkieriuje. Mane, penkiametį pienburnį, jis pasodino į mokyklos suolą, privertė pažinti raides. Per svarbesnes pamokas užkeldavo mane už krosnies ant džiūstančių malkų, kad netrukdyčiau kitiems mokiniams. Taip perėjau į antrąjį skyrių. Tuo ilgam – iki 1930 m. nutrūko mano mokslas. Lenkų valdžia likvidavo lietuvišką mokyklą, o savos steigti neskubėjo“ (A. Žukauskas „Kas skradžiai prasmego“. „Tarybų Lietuvos rašytojai“, p. 324–328). Kad buvo visgi ta mokykla įkurta, byloja įrašas iš „Vilniaus golgotos“: „1935.11.24 Tą dieną Bubelių valdinėje mokykloje lankėsi Suvalkų apskrities Švietimo inspektorius. Jis pastebėjęs, kad lietuvių kalbos pamokas lanko mažai vaikų, todėl pareiškė, kad jos bus visai panaikintos. Paaiškėjo, kad vaikai neturi lietuviškų vadovėlių. Buvo aišku, kad dauguma tėvų skubiai vadovėlių nenupirks. Padėtį gelbėti ėmėsi Šv. Kazimiero draugijos skyrius. Jų atstovas nuvyko į apskrities švietimo inspekciją ir paprašė nenaikinti lietuvių kalbos pamokų. Gavo pažadą, kad esamos tvarkos kol kas nekeis. Po tokios žinios į Suvalkus nuvyko skyriaus kasininkas ir iš skyriaus lėšų nupirko 19 vadovėlių, kurių kiekvienas kainavo 1,80 zl.“ (ten pat, p. 2048).

Kaip atrodė lietuvių kalbos mokymas Bubelių valdiškoje mokykloje, konkrečių liudijimų surasti nepavyko. „Vilniaus golgotoje“ aptinkame informaciją, kad 1933/1934 mokslo metais „Bubelių mokykloje dirbo dvi mokytojos lenkės. Viena lietuviškai šiaip taip susikalbėdavo, kita lietuvių kalbos nemokėjo“ (ten pat, p. 3055). Bendras mokymo lygis mokykloje, kurioje mokiniai dažniausiai nemokėdavo lenkiškai, o mokytojas lietuviškai, gana sunkiai įsivaizduojamas.

Kiek laiko buvo mokoma lietuvių kalbos Bubelių mokykloje ir kas jos mokė, dar reiktų išsiaiškinti. Mūsų krašto žmonės norėjo taip pat leisti savo vaikus į gimnaziją – o lietuviška gimnazija buvo tik viena Vilniuje. Čia 1930 m. pradėjo mokslus bubeliokas Albinas Žukauskas, mokėsi ir kiti mūsų krašto jaunuoliai, tačiau patekti į ją ypač po 1935-ųjų nebuvo lengva. Reikėjo įrodyti, kad esi lietuvis. O kokios esi tautybės – „sprendė“ lenkų administracija: „1937.09.02 Lenkų švietimo valdžios įsakymu lietuvių tėvai, norintys savo vaikus leisti į lietuvių gimnaziją, turi gauti valsčiaus viršaičio ar miesto magistrato pažymėjimą, kad jų vaikai yra lietuvių tautybės. Bubelių kaimo gyventojas lietuvis J. Žukauskas, norėdamas savo vaikus mokyti Vilniuje, Vytauto Didžiojo gimnazijoje, kreipėsi į Krasnavo valsčiaus viršaitį išduoti jiems pažymėjimą, kad jo vaikai yra lietuvių tautybės. Bet tokio pažymėjimo negavo. Valsčiaus valdyboje jam atsisakė paaiškinti, kodėl prašomas pažymėjimas neišduotas“ (ten pat, p. 2509).

Šv. Kazimiero draugijos skyriaus rinkiminiai ir ataskaitiniai susirinkimai

Šv. Kazimiero draugijos skyriaus Bubeliuose įkūrimo data – 1926 10 26. Tai vienas iš anksčiausiai įkurtų skyrių mūsų krašte – prabėgus vos metams nuo pačios draugijos įkūrimo su centro valdyba Vilniuje. „Vilniaus golgotoje“ nepateikta informacija nei apie skyriaus įkūrėjus, nei apie valdybą. Tokios informacijos nėra taip pat apie artimiausiais metais vykusius ataskaitinius susirinkimus. Pirmasis užregistruotas tik 1929 m. Sužinome, kad prie skyriaus veikia ir biblioteka, sukaupusi jau nemažai knygų: „1929.04.21 d. Šv. Kazimiero draugijos skyriaus metinis susirinkimas. Išrinkta nauja valdyba. Bibliotekoje apie 150 knygų“ (ten pat, p. 711). Tik apie tų pačių metų liepos mėnesio susirinkimą pateikta daugiau informacijos: „1929.07.06 Įvyko Šv. Kazimiero draugijos skyriaus ataskaitinis susirinkimas. Išrinkta valdyba: pirmininkas Jonas Stelmokavičius, iždininkas Jonas Petruškevičius, vicepirmininkė Ona Petruškevičiūtė, sekretorius Antanas Puniškis, knygininkas Antanas Vaitonis“ (ten pat, p. 743).

„1933.08.19 Įvyko Šv. Kazimiero draugijos skyriaus ataskaitinis susirinkimas. Išrinkta nauja valdyba: pirmininkas Juozas Jančius, vicepirmininkas Pranas Vaitulionis, iždininkas Vincas Puniškis, sekretorius Antanas Puniškis“ (ten pat, p. 1438).

Po ketverių metų prie Šv. Kazimiero draugijos skyriaus įsikūrė Jaunųjų ūkininkų kuopelė: „1934.03.26 Įvyko Šv. Kazimiero draugijos skyriaus Jaunųjų ūkininkų kuopelės steigiamasis

Iš knygos „Vilniaus golgota“

Šv. Kazimiero draugijos Bubelių skyriaus choras apie 1932 metus

susirinkimas. Įstojo 17 narių. Išrinkta vadovė Aldona Petruškevičiūtė“ (ten pat, p. 1580). Dar tais pačiais metais pasikeitė taip pat skyriaus valdyba: „1934.12.09 Įvyko Šv. Kazimiero draugijos skyriaus metinis ataskaitinis susirinkimas. Išrinkta nauja valdyba: pirmininkas Pranas Vaitulionis, vicepirmininkas Stasys Petruškevičius, iždininkas Vincas Puniškis, sekretorius Jonas Puniškis, knygininkė Anelė Vaitulionienė. Per ataskaitinį laikotarpį skyrius sutvarkė Bubelių senkapius. Prie skyriaus veikė šios kuopelės: dainininkų (12 narių, vad. V. Puniškis), vaidintojų (15 narių, vad. V. Puniškis), jaunųjų ūkininkų (20 narių, vad. V. Mikalauskas)“ (ten pat, p. 1769).

Šv. Kazimiero draugijos Bubelių skyriaus meno veikla

Bubeliuose augo ne tik garsus Lietuvos poetas Albinas Žukauskas, kuris dažnokai kartodavo, jog „išėjo Bubelių universitetus“, bet ir nemažai kultūrai nusipelniusių žmonių. Kaip ir kituose Šv. Kazimiero draugijos skyriuose, čia buvo ruošiami viešieji vakarai, kurių metu buvo rodomi šio kaimo jaunimo parengti vaidinimai, vaizdeliai (trumpos intermedijos), deklamuojamos eilės, dainuojamos dainos. Apie tai byloja „Vilniaus golgotoje“ pateikta informacija:

„- 1928.08.12 Šv. Kazimiero draugijos Bubelių skyrius suorganizavo vakarą. Vaidino „Aušros sūnus“ (ten pat, p. 615).

- 1929.07.14 Šv. Kazimiero draugijos skyrius surengė viešą vakarą. Vaidinta 2 veiksmų pjesė „Vargšas Tadas“ ir 1 veiksmo komedija „Nesipriešink“, deklamuotos eilės (ten pat, p. 744).

- 1931.02.08 Šv. Kazimiero draugijos skyrius surengė viešą vakarą. Suvaidinti A. Žukauskaitės režisuoti du B. Gorčinskio 1 veiksmo vaizdeliai „Meilės parodijos“ ir „Iš geros širdies“. Po vaidinimų padainuota, deklamuoti eilėraščiai (ten pat, p. 976).

- 1931.12.31 Sutinkant Naujuosius metus Šv. Kazimiero draugijos skyrius vaidino J. Kasiulaičio 2 veiksmų komediją „Eksproprijatorius“. A. Puniškio diriguojamas vietos jaunimas padainavo lietuviškų dainų (ten pat, p. 1126). [fot. 1276]

- 1934.08.26 Šv. Kazimiero draugijos skyrius surengė viešą vakarą. Vaidino Žemaitės 2 veiksmų komediją „Mūsų gerasis“. Padeklamuota eilių, dainavo J. Puniškio vadovaujamas choras. Anksčiau chorui vadovavo Antanas Puniškis (ten pat, p. 1681).

- 1935.08.30 Šv. Kazimiero draugijos skyriaus Jaunųjų ūkininkų kuopelė, vadovo J. Mikalausko pastangomis, 1935 m. vasarą (tiksli data nežinoma) surengė viešą vakarą. Jaunieji vaidino Giniečio iš lenkų k. verstą 1 veiksmo komediją „Knarkia paliepius“ (ten pat, p. 1995).“

Bubelių choras dainavo taip pat Šv. Kazimiero draugijos Sankūrų skyriaus steigiamajame susirinkime 1933 m. rugsėjį.

Bubelių choras Seinų apylinkės renginiuose

Šv. Kazimiero draugijos Bubelių skyriaus meno veikla neapsiribojo tik savo kaimu. Jo gyventojai aktyviai dalyvavo taip pat bendruose lietuviškuose renginiuose, kurie buvo organizuojami Seinuose. Arčiau Seinų esantys skyriai kartu minėdavo Šv. Kazimiero dieną. Minėjimas prasidėdavo šv. Mišiomis bazilikoje, po kurių buvo skaitomos paskaitos ir dažniausiai dainavo Bubelių A. Puniškio vadovaujamas choras:

„- 1931.03.04 Gausiai dalyvaujant Šv. Kazimiero draugijos nariams

Albino Žukausko tėviškė Bubeliuose

Seinų bažnyčioje paminėta Šv. Kazimiero diena. Seinų apylinkėse veikė Šv. Kazimiero draugijos skyriai šiose 9 gyvenvietėse: Aradnykuose, Bubeliuose, Burbiškiuose, Klevuose, Lumbiuose, Radžiūčiuose, Rašėčuose, Seinuose ir Žagariuose (ten pat, p. 988).

- 1932.03.04 Šv. Kazimiero draugijos Seinų parapijos skyriai paminėjo Šv. Kazimierą. Po pamaldų Seinų klebonas skaitė paskaitą apie Šv. Kazimiero draugijos siekius ir Šv. Tėvo jubiliejų. M. Sidaris kalbėjo apie Šv. Kazimiero gyvenimą. Giedojo Bubelių A. Puniškio vadovaujamas choras. Minėjimui baigiantis sugiedotas Tautos himnas (ten pat, p. 1165).

- 1933.03.04 Šv. Kazimiero draugijos Seinų parapijos skyriai paminėjo Šv. Kazimierą. Po pamaldų bažnyčioje įvyko minėjimas. Išklausytos 3 paskaitos (...). Meninėje dalyje dainavo A. Puniškio vadovaujamas Bubelių kaimo choras (...). Prašant minėjimui leidimo, Tautos himno giedoti neleista (ten pat, p. 1352).

- 1936.03.04 Įvyko Šv. Kazimiero draugijos rajono skyrių minėjimas, skirtas šv. Kazimierui. Po paskaitos „Šv. Kazimieras ir jaunimas“ dainavo Bubelių ir Klevų kaimų chorai (ten pat, p. 2135).“

Seinų rajono skyriai 1934-aisiais sumanė sudaryti bendrą organizacinį vienetą – Scenos mėgėjų kuopelę, kurioje galėjo pasireikšti įvairių Seinų parapijos kaimų saviveiklininkai ruošiant meno programas bendriems renginiams. Į kuopelės valdybos sudėtį įėjo Bubelių chorvedys Antanas Puniškis.

„- 1934.01.28 Įvyko Šv. Kazimiero draugijos Seinų rajono skyrių bendras metinis susirinkimas. Stasys Regelis skaitė paskaitą apie sodžiaus teatrą. J. Maksimavičius kalbėjo apie kaimo jaunimo kultūrą, paminėjo ir pasitaikančias blogybes: muštynes, girtavimus. Įsteigta rajono skyrių scenos mėgėjų (vaidintojų ir dainininkų) kuopelė. Išrinkta jos valdyba: J. Maksimavičius (pirm.), S. Regelis, S. Petruškevičius ir A. Puniškis (ten pat, p. 1533).

- 1934.09.30 Šv. Kazimiero draugijos Seinų parapijos skyriai buvo sudarę bendrą vaidintojų ir choro sekciją. Jos valdyboje dirbo J. Maksimavičius, S. Petruškevičius ir J. Puniškis. Tą dieną ši sekcija Seinuose surengė viešą vakarą.“

Šviečiamoji Šv. Kazimiero draugijos Bubelių skyriaus veikla

Bubelių skyriuje veikė nemaža pagal kaimo sąlygas bibliotekėlė, kuria naudojosi visi kaimo gyventojai, taip pat mokiniai, kurie turėjo mokytis lenkiškoje valdiškoje mokykloje. Valdyba kvietė iš Vilniaus Šv. Kazimiero draugijos instruktorius arba mūsų krašto šviesuolius, kurie kalbėdavo istorijos, religijos, ekonomikos, sveikatos apsaugos ar kitomis aktualiomis temomis. Kartais buvo rodomi „kino paveikslai“.

„- 1929.12.12 Šv. Kazimiero skyrių aplankė instruktorius Adomas Butrimas. Jis skaitė paskaitą apie šv. Kazimierą ir apie blaivybę, rodė kino paveikslus. Sk. bibliotekėlėje buvo 170 knygų. Jas skaitė ir pradžios m-los mokiniai, kurie priversti lankyti lenkišką mokyklą (ten pat, p. 790).

- 1931.09.20 Šv. Kazimiero draugijos skyrių aplankė instruktorius Adomas Butrimas. Jis paprašė sukviesti susirinkimą, kuris įvyko Jono Petruškevičiaus bute. Butrimas skaitė paskaitą apie Vytautą Didįjį, parodė 4 filmukus. Jis ataskaitoje pažymėjo, kad skyrius turėjo gerą chorą, kuriam vadovavo Antanas Puniškis. Bibliotekoje buvo 229 knygos. Skyrius turėjo radijo imtuvą (ten pat, p. 1078).

- 1931.12.29 Šv. Kazimiero draugijos skyrių aplankė instruktorius V. Mačionis. Jis susirinkusiems skaitė paskaitą apie sveikatą ir higieną (ten pat, p. 1124).“

Kai po 1936-ųjų pradėta smarkiai varžyti kultūrinė, šviečiamoji veikla ir bet kokie susibūrimai, net šokiai ir privatūs pasilinksminimai, jaunimas ieškojo kitokių būdų susiburti. „Vilniaus golgotoje“ randame pranešimų apie organizuojamas sporto varžybas: „1938.09.18 d. Tarp Žagarių ir Bubelių kaimų sporto mėgėjų įvyko draugiškos tinklinio varžybos. Rezultatu 3 : 0 laimėjo žagariečiai. Tą pačią dieną buvo surengtos šuolių į aukštį ir į tolį varžybos“ (ten pat, p. 2753).

Ūkinė veikla

Daugelyje Šv. Kazimiero draugijos skyrių buvo steigiama Jaunųjų ūkininkų kuopelė. Tokia kuopelė buvo ir Bubeliuose. Nors rašoma tik apie jos suorganizuotą vakarą, tačiau iš įrašų apie kitų kaimų kuopelių veiklą žinoma, jog buvo rengiami mokymai apie ūkininkavimo naujoves, dalijamasi sėklomis, sodinukais, dalyvaujama rudens gėrybių, rankdarbių parodose. Galima manyti, kad panašią veiklą vykdė ir Bubelių kuopelė.

Tarpukariu mūsų krašto lietuviai bandė ir komercinės, prekybinės veiklos. Didelėmis pastangomis buvo įkurta Seinuose vartotojų bendrovė „Rūta“, su kuria bendradarbiavo ir Bubelių gyventojai. Apie tai liudija įrašas: „1938.08.12 Tame sodžiuje [Bubeliuose] atidaryta Seinų vartotojų bendrovės „Rūta“ parduotuvė“ (ten pat, p. 2725).

Aptariamojo laikotarpio pabaigoje ūkinė lietuvių veikla Bubeliuose buvo akivaizdžiai varžoma. Apie tai byloja įrašas apie žemės pirkimą: „Valinčių kaimo gyventojas Jonas Valinčius norėjo Bubelių kaime pirkti apie 7 ha žemės ir tuo reikalu 1938 m. vasario 14 d. pasiuntė Balstogės vaivadai prašymą. Po keturių mėnesių J. Valinčius gavo iš tos įstaigos raštą, kuriuo pranešta, kad jo prašymas esąs nepatenkintas“ (ten pat, p. 2689).

Kratos ir persekiojimai

Apie kratas ir kitokius persekiojimus randame informacijos ir ankstesnėse citatose. Jos kalba apie teisių suvaržymą kuriant lietuviškas mokyklas, nepaisant, kad 1923 metų Lenkijos konstitucija tokias teises teikė; apie kratas ir nepagrįstą knygų konfiskavimą Šv. Kazimiero draugijos skyriaus bibliotekėlėje, skyriaus dokumentacijos tikrinimą ir kt. Didžiausi konfliktai su Lenkijos valdžia kilo tuojau po šio krašto užėmimo 1919–1923 metais ir po 1935-ųjų, kai Vilniaus vaivada tapo Liudvikas Bocianskis, paruošęs slaptą memorandumą prieš lietuvių tautą. Tuojau po to buvo uždaromi ir visi Šv. Kazimiero draugijos skyriai.

„- 1927 rugsėjo 30 Krasnavo valsčius padarė kratas 60 ūkininkų ir daugelį suėmė: Bubelių kaime po žiaurių kratų suimti Petras Žukauskas 56 m., Jonas Petruškevičius 47 m., Antanas Čereška 35 m., Vincas Matulevičius 27 m., Jonas Vaitulionis 58 m. Bekratydami lenkai paėmė Šv. Kazimiero draugijos skyrių knygynuose daugybę pokario leidimo knygų, laikraščių, šventųjų paveikslų, moterų rankdarbių ir t. t. Suimtuosius nuvežė į Suvalkus. Suimtieji, daugiausiai Šv. Kazimiero skyrių valdybų nariai ir veikėjai, sėdėdami kalėjime nuolat dainavo lietuviškas dainas ir šventas giesmes giedojo. Net skamba Suvalkuose: „kas arčiau kalėjimo, ateina paklausyti dainų; policijai daug darbo, kol nuvaiko.“

- 1936.05.18 Valdžios pareigūnai vėl tikrino Šv. Kazimiero skyriaus bibliotekėlę. Paėmė net 108 knygas. Iš kasininko paimta kasos knyga ir net 8 nuosavos knygos (ten pat, p. 2193).

- 1937.06.16 Bubelių kaimo ūkininkas L. Petruškevičius, atsidalinęs ūkį, kreipėsi į apskrities viršininką leidimo pasistatyti trobesius. Suvalkų apskrities viršininkas statyti trobesių neleido. Tokio sprendimo priežasties nenurodė. Panašių atvejų buvo ir daugiau, tačiau taip elgiamasi buvo tiktai su ūkininkais lietuviais (ten pat, p. 2473).

- 1937.09.02 Krasnavo valsčiaus viršaitis paskelbė visiems kaimų seniūnams pranešti kaimų gyventojams, kad nuo šiol kaimuose esą negalima rengti nei vakarėlių, nei šiaip didesnių ar mažesnių pasilinksminimo pramogų. Pažeidusieji šį įsakymą būsią baudžiami 600 zlotų bauda (ten pat, p. 2509–2510).

- 1938.07.31 Šio kaimo gyventojas J. Petruškevičius į rugių kirtimo pabaigtuves pasikvietė keletą kaimynų. Nors J. Petruškevičiaus sodyba į pasienio zoną neįėjo, atvykę pasienio kareiviai svečius išvaikė ir paėmė šeimininko asmens dokumentus (ten pat, p. 2719–2720).“

Apie įžymius Bubelių gyventojus, mirusius tarpukariu

„Vilniaus golgotoje“ pateikiami tuometinėje spaudoje publikuoti įžymesnių žmonių nekrologai. Iš Bubelių gyventojų paskelbta informacija apie Praną Žukauską – poeto Albino Žukausko tėvą, Vincą Puniškį ir Joną Vaitulionį:

„- 1933.12.23 Mirė tautiškai susipratęs lietuvis ūkininkas **Pranas Žukauskas**. Dar iki 1914 m. P. Žukauskas dirbo Seinų lietuvių organizacijose. Po Pirmojo pasaulinio karo jo namuose Bubeliuose buvo įsteigta lietuviška mokykla, kurioje mokytojavo Stasys Tijūnaitis ir Matulaitis, žuvęs kovose už Lietuvos Nepriklausomybę. Per kovas dėl Lietuvos Nepriklausomybės P. Žukauskas patyrė įvairių pavojų, jam grėsė karo lauko teismas, bet pavyko išsigelbėti. 1927 m. jam teko sėdėti Seinų ir Suvalkų kalėjimuose (ten pat, p. 1503).

- 1934.06.10 Mirė buvęs ilgametis Krasnavo valsčiaus viršaitis **Jonas Vaitulionis**. Velionis dar carinės Rusijos valdymo metais buvo lietuviškų visuomeninių organizacijų narys. 1927 m. buvo kalintas Suvalkų kalėjime (ten pat, p. 1635).

- 1937.06.07 Birželio 7 d. mirė Bubelių kaimo gyventojas **Vincas Puniškis**, turėdamas 43 metus amžiaus. Jis buvo vienas Šv. Kazimiero draugijos Bubelių skyriaus steigėjų, dažnai rinktas į valdybą. V. Puniškis taip pat buvo uolus lietuviškos spaudos platintojas, pats mėgo skaityti knygas ir laikraščius. Ilgus metus dirbo Bubelių kaimo seniūnu (ten pat, p. 2464).“

Reikėtų ištirti, kiek Bubelių gyventojų išvyko į Lietuvą 1941 m., kiek sugrįžo ir kas kolonizavo paliktus ūkius.

Kasdieninė duona

RASA ŽUKAUSKIENĖ

Tęsinys.
Pradžia š. m. „Aušros“ 2 nr.

KAS TURI ĮTAKOS DUONOS SKONIUI?

Jei panaudosime labai seną naminės duonos receptą, jos skonis gali būti ne toks kaip anksčiau. Kodėl? Seniau duona buvo aromatinga be dirbtinių skonio stipriklių, sodri ir tiesiog išdžiūdavo, o ne supelydavo. Viena iš šiandieninės duonos skonio praradimo priežasčių gali būti naujos veislės, kurios greičiau subręsta, yra atsparesnės, o senųjų jau nebėra. Svarbus ir naujoviškas grūdų malimo būdas. Greitas malimas, trumpas malimo laikas turi įtakos miltų skoniui. Skirtingi grūdai, beicavimas, skirtingi miltai, emulsikliai, stabilizatoriai, tešlos kilimo laikas, – visa tai prisideda prie kitokio duonos skonio.

BALTA AR VISO GRŪDO DUONA?

Balta duona – pati paprasčiausia ir plačiausiai prieinama duonos rūšis, gaminama iš rafinuotų kvietinių miltų, iš kurių buvo pašalinti gemalai ir sėlenos. Dėl šio proceso duona netenka daug maistinių medžiagų, įskaitant skaidulas, vitaminus ir mineralus. Tad balta duona dažnai apibūdinama kaip tuščių kalorijų šaltinis.

Viso grūdo duona išlaiko grūdų gemalus ir sėlenas, o tai žymiai padidina jos maistinę vertę. Joje yra gausu skaidulų, kurios gerina virškinimą ir gali padėti sumažinti daugelio ligų, įskaitant širdies ligas, 2 tipo diabetą ir nutukimą, riziką. Be to, viso grūdo duona aprūpina organizmą būtiniausiais B grupės vitaminais ir mineralais, tokiais kaip geležis, magnis ir selenas.

KAIP IŠSIRINKTI GERĄ DUONĄ?

Išsirinkti sveiką duoną gali būti sunku, ypač dėl plataus rinkoje siūlomų produktų asortimento. Mums duona tapo tokia įprasta, kad mes jos siekiame instinktyviai, negalvodami, ką iš tikrųjų valgome! Juk duona yra duona... Norite išsirinkti gerą kepinį? Pradėkite skaityti etiketes. Jų skaitymas yra sąmoningo pirkimo pagrindas. Verta atsijoti reikalingus ir vertingus ingredientus nuo tų, kurie pagerina išvaizdą (ir nebūtinai yra naudingi mūsų sveikatai).

Duoną sudaro: miltai (arba įvairių miltų mišiniai), vanduo, kildinimo medžiaga (mielės arba natūralus raugas), pridedamas nedidelis kiekis druskos (kuo mažiau, tuo geriau, nes per daug druskos mums kenkia; yra ir mažai natrio turinčių duonų, pvz., sergantiems inkstų ligomis ar hipertenzija). Joje taip pat gali būti: įvairių sėklų (pvz., sėmenų, saulėgrąžų, moliūgų, sezamo, aguonų ir kt.), džiovintų vaisių, riešutų, ankštinių augalų (pvz., sojos, avinžirnių), javų sėlenų, bulvių (kai kuriose duonos rūšyse), prieskonių ir žolelių (pvz., svogūnų, juodųjų kmynų, česnakų, rozmarinų).

Svarbiausia duonos sudedamoji dalis – miltai. Pagrindinės kepimui vartojamų miltų rūšys – kvietiniai ir ruginiai. Kvietiniuose glitimo yra daugiau nei ruginiuose ir jis elastingesnis. Ruginiuose miltuose glitimas nėra toks elastingas, be to, pasižymi dideliu vandens sugėrimu, todėl ruginė duona esanti kompaktiškos struktūros.

Be miltų pavadinimo, svarbi ir jų rūšis. Miltų rūšis lemia maistinių medžiagų kiekis. Tai reiškia, kad kuo aukštesnės rūšies miltai, tuo jie vertingesni ir juose gausiau maistinių medžiagų. Mažiausiai vertingi kvietiniai miltai 450, o daugiausia maistinių medžiagų yra 2000 tipo miltuose (nesmulkinti miltai). Jie taip pat pasižymi didesniu skaidulų kiekiu.

Rasti tokią duoną visai nelengva, ir tai daugiausia dėl taupymo. Kuo daugiau dirbtinių priedų ir rauginių medžiagų, tuo mažiau miltų reikės vartoti ir produktas bus pigesnis.

Kokias gudrybes naudoja duonos gamintojai? Viena iš dažniausių – kvietinę duoną nuspalvinti taip, kad ji atrodytų tamsesnė arba sveikesnė. Nes mes mėgstam pirkti „akimis“. Salyklo ekstraktas (miežių ekstraktas, miežių salyklas) vartojamas kaip karamelės pakaitalas (jį vartoti draudžia Lenkijoje sveikatos apsaugos ministras), dar medus (papildomas paprastas cukrus), burokėlių melasa. Kiti priedai, kuriuos galima rasti duonoje: askorbo rūgštis [E300] – dėl šio ingrediento duonos kepalas pakyla, atrodo didesnis; natrio diacetatas [E262] ir sorbo rūgštis [E200] – konservantai, prailginantys duonos šviežumą; guaro derva [E412] – stabilizatorius, tirštiklis; sojų miltai – gėriklis, sugeria vandenį, todėl kepalas padidina apimtį ir tampa minkštas; gliukozės sirupas / dirbtinis medus – nereikalingas paprastas cukrus (kalorijos); riebalai (aliejai arba iš dalies hidrinti riebalai), kurie yra transizomerų šaltinis. Gerai duonai šių ingredientų nereikia.

Rinkdamiesi kepinį, atkreipkite dėmesį į spalvą. Viso grūdo arba rupių miltų duona dažniausiai būna pilkšvos ar tamsiai rudos spalvos (ne juodos, ne medaus auksinės, ne šokoladinės rudos). Neįprastą duonos spalvą dažniausiai lemia karamelė ar salyklas.

Patikrinkite tekstūrą. Rupi duona turi būti kompaktiška, gana sunki. Ji neturėtų byrėti ar elgtis kaip kempinė.

Stenkitės rinktis duoną, kurioje yra daug viso grūdo ar *graham* miltų. Tenebūna jūsų „viso grūdo“ duonoje vos 6 % viso grūdo miltų.

Rasos Žukauskienės nuotr.

Raugo ar mielinė duona?

Šis pasirinkimas – gana individualus dalykas. Yra žmonių, kurie netoleruoja mielių, ir tokių, kurie suvalgę raugo duonos jaučiasi blogai. Kai svarstote, kokią duoną pasirinkti, atminkite, kad ji turi būti naudinga jums, o ne plačiajai visuomenei. Tačiau jei gerai toleruojate raugo duoną, rinkitės ją. Iš jos geriau pasisavinami mineralai. Be to, tokios duonos rūgštys mažina valgio glikemijos indeksą ir palaiko sveiką mikroflorą. Daugumai žmonių raugo duona taip pat yra sotesnė. Kasdien vartoti rekomenduojama paprastą viso grūdo duoną. Atminkite, kad duonoje esantys grūdai ar saulėgrąžų sėklos padidina jos kaloringumą, o tie, kurie kepimo metu veikiami aukštos temperatūros (ypač plutoje), nėra tokie sveiki.

Ar duona be glitimo yra sveikesnė už įprastą?

Duonos be glitimo dabar galite nusipirkti beveik visur. Ji madinga ir... tuo jos privalumai baigiasi. Duona be glitimo yra svarbus produktas žmonėms, sergantiems celiakija ir kitomis ligomis, dėl kurių iš maisto reikia pašalinti glitimą. Viena vertus, džiaugiamės šios duonos populiarumu – dėl to išaugo jos prieinamumas, tad yra iš ko rinktis. Tačiau nesą gerai pagrįstų įrodymų, kad duona be glitimo būtų geresnė sveikiems žmonėms nei įprasta (kai kuriais atžvilgiais gali būti net blogesnė).

Apibendrinant galima pasakyti, kad duona gali būti vertinga subalansuotos mitybos dalis, jei pasirenkamos tinkamos rūšys. Įvairių duonos rūšių poveikio medžiagų apykaitai supratimas padeda priimti labiau pagrįstus mitybos sprendimus, taip prisidedant prie bendros sveikatos ir gerovės. Duonos įtraukimas į kasdienį racioną gali būti naudingas jūsų sveikatai, jei pasirinksite protingai. Tikiuosi, kad pateikti keli patarimai padės išsirinkti sveiką duoną.

Šiais laikais mokomės švaistyti kuo mažiau maisto. Štai ką galime pasigaminti iš pasenusios duonos.

DUONOS KOTLETAI

1/2 sausos duonos
2 stiklinės pieno
2 kiaušiniai
3 šaukštai saulėgrąžų, moliūgų sėklų
druska ir pipirai
aliejus

Sėklas paskrudinkite sausoje keptuvėje, žiūrėdami, kad per daug neparuduotų. Duoną supjaustykite ir pamirkykite piene. Išspauskite ir perleiskite per mėsmalę arba sutrinkite rankomis, kad gautumėte vientisą masę. Įdėkite kiaušinių, skrudintų sėklų, druskos ir pipirų pagal skonį. Išminkykite (jei reikia, įberkite šiek tiek džiūvėsėlių). Iš masės suformuokite apvalius kotletus ir apkepkite įkaitintame aliejuje iš abiejų pusių.

DESERTAS IŠ OBUOLIŲ IR SAUSOS KVIETINĖS DUONOS

4 rūgštus obuoliai
2 šaukštai medaus
2 riekelės sausos kvietinės duonos
1 stiklinė 30 % grietinėlės
1 šaukštas cukraus pudros
0,5 šaukštelio vanilinio cukraus
sauja razinų

Obuolius nuplaukite, nulupkite ir sutarkuokite stambia tarka. Puode sumaišykite su medumi ir vaniliniu cukrumi ir pakaitinkite 10 min. ant silpnos ugnies. Grietinėlę išplakite su cukraus pudra. Duoną sutarkuokite stambia tarka. Kai obuoliai atvės, sumaišykite juos su tarkuota duona ir puse plaktos grietinėlės. Supilstykite į puodelius ir atvėsinkite. Desertą patiekite papuoštą plakta grietinėle ir garuose virtomis razinomis.

DUONOS PADAŽAS

stiklinė tarkuotos duonos
2 puodeliai pieno
didelis svogūnas
10 gvazdikėlių
druskos, pipirų pagal skonį
2 šaukštai 18 % grietinėlės

Svogūną nulupkite, perpjaukite pusiau ir įspauskite į jį gvazdikėlius. Įdėkite į puodą, supilkite pieną ir virkite. Kai pienas užvirs, įberkite duoną ir dar virkite apie 30 minučių. Praėjus šiam laikui, išimkite svogūno gabalus, supilkite grietinėlę ir gerai išmaišykite, kad neliktų gumuliukų. Pagal skonį pagardinkite druska ir pipirais.

Dar keletas receptų norintiems pasigaminti naminio raugo ir patiems išsikepti duonos.

RAUGAS DUONAI

apie 200 g ruginių miltų (pvz., 2000)
apie 250 ml vandens
galbūt šiek tiek cukraus

Rasos Žukauskienės nuotr.

Pirmos dienos rytą į stiklainį įberkite tris šaukštus miltų (apie 30 gramų) ir įpilkite penkis šaukštus vandens. Išmaišykite mediniu šaukštu arba iešmo pagaliuku (galite naudoti ir paprastą švarų šaukštą, bet pagaliukas ilgesnis ir patogesnis). Stiklainį uždenkite marle arba popieriniu rankšluosčiu su gumine juostele ir padėkite į šiltą bei tamsesnę vietą. Vakare tiesiog išmaišykite.

Kitą dieną raugą pamaitinkite dviem šaukštais miltų ir dviem šaukštais vandens. Vakare išmaišykite.

Kitas 5 dienas pakartokite raugo maitinimą ir maišymą vakare. Po 7–10 dienų raugas jau bus paruoštas.

- Raugas turėtų burbuliuoti jau po 3 dienų. Jis „augs“ ir turės specifinį, šiek tiek rūgštoką kvapą.

- Jei indo paviršiuje susikaupia vanduo, sumažinkite kasdien pilamo vandens kiekį ir įberkite daugiau miltų.

- Pastebėjus pelėsį, raugą reikia nedelsiant išmesti.

- Kas kelias dienas verta pakeisti stiklainį, kuriame laikomas raugas.

LIETUVIŠKA DUONA

Raugas

200 g viso grūdo ruginių miltų
200 g aktyvaus ruginio raugo
100 g vandens

Duona

100 g viso grūdo ruginių miltų
120 g kvietinių miltų
100 g šilto vandens
2 šaukštai cukraus
2 šaukštai medaus
1 valgomasis šaukštas tamsaus ruginio salyklo
1 arbatinis šaukštelis miežių salyklo
1 valgomasis šaukštas kmynų
1 valgomasis šaukštas druskos

Paruoškite raugą lietuviškai duonai – dubenyje sumaišykite miltus, vandenį ir raugą. Dubenį sandariai uždenkite folija ir padėkite į šiltą vietą 12 valandų.

Dubenyje sumaišykite visus birius produktus: miltus, cukrų, druską, salyklą ir grūstuvėje sumaltus kmynus. Medų sumaišykite su šiltu (bet ne karštu – pašildytu iki 40 °C) vandeniu ir paskui su raugu. Sumaišykite sausus ir šlapius ingredientus (galite naudoti maišytuvą). Gausite gana tirštą tamsią tešlą. Dėkite į dubenį (galite ir į kepimo popieriumi išklotą maždaug 20 x 10 cm dydžio torto formą), apvyniokite folija ir palikite šiltoje vietoje 3–4 val.

Kepimo skardą, ant kurios bus kepama duona, išklokite kepimo popieriumi (nebent tešla pakils kepalų formoje), dėkite ant jos tešlą ir suformuokite pailgą kepaliuką. Atidėkite pusvalandžiui paskutiniam pakilimui. Tuo tarpu įkaitinkite orkaitę iki 250 °C. Įdėkite duoną ir kepkite keletą minučių, paskui sumažinkite temperatūrą iki 200 °C ir kepkite dar pusvalandį.

Iškeptą lietuvišką duoną apvyniokite medvilniniu audeklu, o po to – folija. Atidėkite į šalį bent 12 valandų. Duona skaniausia praėjus 2–3 dienoms po kepimo.

PASUKŲ DUONA SU TRAŠKIA PLUTELE

500 g kvietinių miltų
300 g ruginių miltų
500 ml natūralių pasukų
15 g sausų mielių (momentinių)
50 ml šilto vandens
10 g druskos
5 g cukraus

Duonai tepti:

100 ml verdančio vandens
1 valgomasis šaukštas miltų (10 g)
1 žiupsnelis druskos

Į šiltas pasukas suberkite mieles, cukrų ir maišykite, kol ištirps. Miltus supilkite į kombaino dubenį, įberkite druskos, įpilkite vandens ir su mielėmis sumaišytas pasukas. Išminkykite tešlą, pabarstykite miltais ir uždenkite audeklu/maistine plėvele. Atidėkite 1 val., kad pakiltų. Praėjus šiam laikui, vėl minkykite tešlą ant miltais pabarstytos lentos. Suformuokite kepalą ir padėkite ant orkaitės skardos, pabarstytos miltais. Tada uždenkite audeklu/maistine plėvele ir palikite dar 45 min. Tuo tarpu į verdantį vandenį įberkite 1 šaukštą miltų ir žiupsnelį druskos. Viską išmaišykite. Šiuo mišiniu aptepkite duoną. Kepkite iki 200 °C įkaitintoje orkaitėje 30 minučių. Paskui sumažinkite temperatūrą iki 180 °C ir kepkite dar 30 minučių. Atvėsinkite duoną ant grotelių orkaitėje pravertomis durelėmis. Pjaustykite tik tada, kai visiškai atvės.

(Pabaiga)

Lietuvos žiniasklaida

2025 01 28–02 11

Jau seniai Lietuvos žiniasklaidos pagrindinis herojus yra partijos „Nemuno aušra“ vadovas Remigijus Žemaitaitis. Tai jis nepaprastai tiesiai sukritikavo Prezidento Gitano Nausėdos paskelbtą milžinišką gynybos biudžetą, tai – demokratiją kaip blogiausią valdymo formą, tai – Prezidento siūlymą „nacionalizuoti“ indėlininkų pinigus... Ir nors jau net koalicijos partneriai sako, kad jo kalbos dažnai neatitinka tikrovės, politikas į tai nekreipia dėmesio ir teigia, kad savo retorikos nekeis – gimė toks, koks gimė.

Iš politinių naujienų šįkart – nuo 2020 iki 2024 m. Seimo rinkimų šalį valdžiusios koalicijos didžiausios frakcijos Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) partijos pirmininko rinkimai. Priminsime, kad po nesėkmingų 2024 m. Seimo rinkimų iš pareigų atsistatydino tuometis partijos vadovas Gabrielius Landsbergis. Pagal TS-LKD įstatus jis kandidatuoti dar vienai kadencijai negalėjo.

Pirmiausia savo kandidatūras, vertas, jų nuomone, tapti konservatorių vadu, siūlė partijos skyriai. Čia daugiausiai – 69 skyrių – kandidate į TS-LKD pirmininkus siūlyta ekspremjerė Ingrida Šimonytė. Artimiausias konkurentas su 65 skyrių parama – Seimo narys, buvęs krašto apsaugos ministras Laurynas Kasčiūnas. Iš viso partijos skyriai paminėjo 20 pavardžių.

Tikėtina, kad I. Šimonytė ir būtų išrinkta partijos vadove. Tačiau per šv. Kalėdas ji feisbuke pareiškė nedalyvausianti rinkimuose, nes nori, kad pirmininko rinkimuose „nugalėtų tinkamesnė vizija, o ne tiesiog autoritetas ar gebėjimas mobilizuoti „prieš“. Pasak buvusios premjerės, dabartinis metas yra geras momentas diskutuoti, koks yra partijos tolesnio veikimo kartu tikslas.

Galų gale varžytis dėl TS-LKD partijos pirmininko pareigų liko penki politikai. Tačiau politologai prognozavo, kad rimčiausi kandidatai – jau minėtas L. Kasčiūnas ir dabartinė Seimo pirmininko pavaduotoja, taip pat po G. Landsbergio pasitraukimo iš partijos vadovo pareigų laikinai konservatoriams vadovavusi Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė, kurios kandidatūrą buvo pasiūlę 29 skyriai.

Politologai sakė, kad nors abu kandidatai iš vienos partijos, tačiau kai kuriomis savo pažiūromis skiriasi. Kalbėta, kad laimėjus L. Kasčiūnui galėtų pasikeisti ir partijos ideologinė kryptis. Akcentuota, jog politikas atstovauja vadinamajam krikdemiškajam sparnui. Tačiau kandidatui buvo reiškiami priekaištai, kad praeityje priklausė Lietuvos nacionaldemokratų partijai, buvo šios politinės jėgos lyderio Mindaugo Gervaldo-Murzos pavaduotojas, pasisakė prieš Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą (ES). L. Kasčiūnas visa tai vadino „jaunatviško entuziazmo“ klaida.

Kaip rašė portalas tv3.lt, agituodamas už R. Morkūnaitę-Mikulėnienę apie tai užsiminė ir partijos senbuvis Andrius Kubilius. „Buvęs vienas kandidatas(-ė) pasižymi Pastovumu, Padorumu, Patikimumu. Tai Radvilė. Kitas kandidatas – jaunystėje buvo radikalas ir euroskeptikas, dabar – keičiasi į geresnę pusę. Tai Laurynas“, – socialiniame tinkle „Facebook“ rašė buvęs partijos pirmininkas.

Vienoje portalo lrytas.lt laidoje L. Kasčiūnui buvo priminta jo praeitis: laidos vedėja pasiteiravo, kodėl kai kuriuose jo asmeniniuose duomenyse vis dar yra nacistų naudojamų simbolių. „Ką jūs turite galvoje?“ – susidomėjo L. Kasčiūnas. Žurnalistė paminėjo politiko telefono numerį. Paskutiniai skaičiai jo telefono numeryje yra 88, o „88“ neonaciai naudoja kaip savo simbolį, nes aštuntoji angliškos abėcėlės raidė yra H, tad šių skaičių kombinacija šifruojasi kaip HH arba „Šlovė Hitleriui“. L. Kasčiūnas teigė, jog tai yra atsitiktinis dalykas. „Nemanau, kad tai yra atsitiktinis dalykas“, – abejojo laidos vedėja. Ši istorija persikėlė ir į socialinius tinklus. Ten vieni sakė, kad žurnalistė be reikalo „kabinėjasi“, tačiau nemažai buvo tokių, kurių nuomone, kvailų klausimų, tuo labiau politikui, nebūna.

Kaip rašė portalas lrytas.lt, remdamasis naujienų agentūra ELTA, didelę partijos elito dalį suvienijo R. Morkūnaitės-Mikulėnienės kandidatūra. Ją remią pareiškė minėtas eurokomisaras A. Kubilius ir I. Šimonytė. „Kartu kalbama, kad L. Kasčiūną konservatorių lyderio poste norėtų matyti ne tik paprasti partiečiai“, – pažymėjo portalas.

Pasak lrytas.lt, R. Morkūnaitė-Mikulėnienė teigė, kad konkurentą remia radikalesnių pažiūrų žmonės, tačiau kiti įžvelgė gerokai didesnį L. Kasčiūno potencialą teigdami, jog jis yra vienas iš nuosaikių Lietuvos politikų, savo energija ir charizma prilygstantis R. Žemaitaičiui, taigi, geba įtikinti neutralius rinkėjus. O tai gal net užkirstų kelią tolesniam R. Žemaitaičio populiarėjimui.

Tiesa, pasirodo, R. Morkūnaitės-Mikulėnienės praeitis irgi ne be nuodėmės. Prieš keliolika metų, kai

buvo Europos Parlamento narė, ji skeptiškai pasisakė dėl didesnių teisių LGBT nariams: „Aš pasisakau už tradicinį šeimos modelį. Manau, kad tos pačios lyties sąjungos ar santuokos yra ėjimas prieš gamtą."

Straipsnyje „Konservatoriams sprendžiant dėl savo ateities – politologo M. Jastramskio žvilgsnis: liberalai nori L. Kasčiūno?" portale lrytas.lt rašyta: „L. Kasčiūnas pasisako prieš tos pačios lyties partnerystę ir griežčiau žiūri į imigraciją, ypač iš Baltarusijos. <...> nereikėtų nustebti, jeigu L. Kasčiūnui tapus konservatorių lyderiu, liberalų rinkėjų gretos šiek tiek pagausėtų. Kita vertus, svarbios yra ir asmeninės lyderio savybės. Pagal įvairias apklausas, pasitikėjimas L. Kasčiūnu lenkia kitus Tėvynės sąjungos politikus. Žinoma, tai nereikš balsų antplūdžio. Naujas konservatorių lyderis nepakeis to, kad dauguma rinkėjų šios partijos – ir apskritai partijų – Lietuvoje nemėgsta. Tačiau tam, kad kompensuotų jaunų liberalų praradimus – užteks. Konservatorių lyderiu tapęs L. Kasčiūnas gali išeiti į naudą visai dešinei."

Paaiškėjo, jog partijos vadovo rinkimus ryškia persvara ir laimėjo L. Kasčiūnas – jis gavo 78 proc. partijos narių ir rėmėjų (pirmininką rinkti galėjo ir iš anksto užsiregistravę nepartiniai partijos gerbėjai) balsų ir labai smarkiai aplenkė antroje vietoje likusią R. Morkūnaitę-Mikulėnienę.

„Būsime šalia žmonių, o ne virš. Per daug metų yra daug etikečių priklijuota, bet mes galėjome būti energingesni ir nuoširdesni bendraujant su žmonėmis, kalbantis apie jų rūpesčius", – po rinkimų žurnalistams kalbėjo naujasis partijos vadovas. Jis žadėjo susigrąžinti Kauną: be pergalių Kaune negali būti pergalių Lietuvoje. „Kauno mero postas bus labai svarbus uždavinys. Tačiau kalbame apie visą Lietuvą, Vilniaus mero postą ir partijos atstovavimo didinimą visose Lietuvos vietose", – sakė L. Kasčiūnas. O siekiant stiprinti bendradarbiavimą Seimo opozicijoje, jis pirmiausia susitiks su Liberalų sąjūdžio lydere Viktorija Čmilyte-Nielsen.

Lietuviai ne pirmi metai pakilus kainoms Lietuvoje apsidairę ir paskaičiavę rinkdavosi kaimynines šalis, kur tos prekės kainuoja mažiau. Pagrindinė tokių „komercinių" išvykų kryptis buvo Lenkija. Tiesa, šiaurinių Lietuvos rajonų gyventojai tam tikru laiku traukdavo į Latviją, ypač pigesnio alkoholio, tačiau pastaraisiais metais ten specialiai važiuoti nėra prasmės.

Lenkija iki šiol išsilaikydavo kaip pagrindinė lietuvių pirkėjų kryptis. Tačiau panašu, kad kaimyninės šalies parduotuvių magiška trauka tarp lietuvių ima mažėti. „Iš Lenkijos grįžo nusivylę: „Ten irgi brangsta sviestas, kiaušiniai, daržovės". Taip pavadintame straipsnyje portale tv3.lt rašyta: „Vis daugiau lietuvių pastebi, kad ir Lenkijoje prekės brangsta. Socialiniame tinkle gyventojai diskutavo apie apsipirkimą Lenkijoje, klausinėjo vieni kitų, ar ten dar verta važiuoti apsipirkti?

„Seniau dažnai vykdavau apsipirkti į Lenkiją. Tačiau dabar nuvykau ir supratau, kad ten nėra taip pigu. Ten kainos irgi kyla. Todėl reikia labai žiūrėti ir lyginti kainas", – rašė komentatorė.

Kita moteris tikino, kad Lenkijoje apsimoka apsipirkti tik tiems, kurie gyvena pasienyje. „Jeigu gyvenate toliau nei Marijampolė, tikrai neapsimoka taip toli važiuoti vien dėl parduotuvių. Neapsimoka Lenkijoje apsipirkti."

„Kainos ten tikrai auga. Nuvažiavau po metų pertraukos ir nustebau, kad pabrango sviestas, kiaušiniai, daržovės. Nors mėsos ar pieno produktų, išskyrus sviestą, ten galima rasti pigesnių. Reikia prieš vykstant parduotuvių kainų leidinius peržiūrėti. Tada kažkiek pavyks sutaupyti", – pritarė kita iš Lenkijos grįžusi moteris.

Tačiau viena komentatorė atkreipė dėmesį, jog Lenkijoje apsimoka atostogauti, nes ten pigesni viešbučiai ir maistas kavinėse, restoranuose. Ir patarė: tuo pačiu ir apsipirkti galima, tokiu atveju išeis ir sutaupyti.

Tiesa, buvo užkietėjusių Lenkijos parduotuvių gerbėjų, kritikuojančių prekijus Lietuvoje: „Iš principo nenoriu apsipirkti Lietuvoje. Čia prekybininkai tik ir sugeba kelti kainas, jiems pirkėjai nerūpi. Patys pigiausi produktai yra nekokybiški. Tuo metu Lenkijoje visai kitokia situacija, dar niekada neteko nusivilti maisto prekių kokybe ir šviežumu."

Tuo tarpu dėl per brangių degalų Lenkijoje po akcizo jiems pakėlimo Lietuvoje iš tautiečių nusiskundimų girdėti neteko. O važiuoti iki Lenkijos artimiausios degalinės, atrodo, pasiryžę visi, kas gyvena iki Kauno. Apie Marijampolę, Alytų ar Lazdijus nė kalbėti neverta. „Akcizų padidėjimas smogė degalinėms: gerokai krito degalų pardavimai, daugėja vykstančių lietuvių į Lenkiją", – rašė portalas lrytas.lt. „Pardavimai pakito, ypač pasienyje įsikūrusiose degalinėse – pagal naujausius duomenis matome, kad jose apyvarta krito iki penkių kartų. Tai nestebina, nes apie grėsmes Lietuvos ekonomikai dėl akcizų kėlimo viešojoje erdvėje kalbėta jau praėjusių metų viduryje", – portalas perteikė degalinių tinklo „Viada" generalinio direktoriaus Lino Vytauto Karlavičiaus žodžius. Šis kritimas, anot pašnekovo, gali būti aiškinamas ne tik padidėjusiomis kainomis, tačiau ir pablogėjusia atmosfera, kurią skatina augantis gyventojų nerimas dėl padidėjusių išlaidų bei kainų skirtumas tarp Lietuvos ir kaimyninių valstybių. „Be abejo, gyventojai mato, kad brangsta ne tik degalai, bet ir kitos prekės, todėl nenuostabu, kad ieškoma įvairiausių būdų sutaupyti", – teigė pašnekovas.

Tiesa, degalinių tinklus vienijančios Lietuvos inovatyvios energetikos ir prekybos asociacijos (LIEPA) prezidentė Kristina Čeredničenkaitė sakė, kad per pirmąsias tris šių metų savaites pasienio degalinėse pardavimai sumažėjo 50 proc.

Kad tarptautinius pervežimus vykdančios Lietuvos transporto kompanijos pigesnių degalų irgi ieško kaimyninėse šalyse, rašė portalas alfa.lt. „Šiuo metu daugelis degalus pilasi Lenkijoje arba kitose šalyse. Įmonės, kurios aptarnauja Skandinavijos regioną, Lietuvą jau irgi aplenkia, nes kainos susilygino su skandinaviškomis. Matematiškai labiau verta pilti kurą netgi Švedijoje“, – sakė Tarptautinio transporto ir logistikos aljanso generalinis sekretorius Povilas Drižas.

Skaičiuojama, kad pilną baką degalų Lietuvoje šiuo metu įsipylęs vilkiko vairuotojas išleidžia maždaug 100 eurų daugiau nei degalus pildamasis kaimyninėje Lenkijoje.

Jau minėtos K. Čeredničenkaitės nuomone, siekiant spręsti šią problemą būtina ieškoti kompromisų su kaimyninėmis šalimis ir tartis dėl bendrų sprendimų, kurie padėtų sumažinti konkurenciją tarp valstybių ir apsaugotų šalies ekonomiką. Lietuva esą galėtų inicijuoti diskusijas su kitomis ES šalimis dėl vienodo iškastinio kuro apmokestinimo visoje ES. „Bent jau būtų naudinga pasiekti susitarimą su Lenkija, kad abi šalys galėtų vykdyti tolygią transporto dekarbonizaciją, nesiremdamos skirtingais mokestiniais principais“, – siūlė LIEPA vadovė.

ATSIMINKIME:

nuo vasario 16 iki kovo 11 – Lietuvių kalbos dienos.
Kovo 2-oji – Maldos už lietuvius pasaulyje diena.

NEBŪKIME ABEJINGI!
PADĖKIME ONUTEI MALINAUSKAITEI!

Onutei 40 metų. Dar prieš metus ji gyveno normalų gyvenimą. Deja, viskas pasikeitė, kai išgirdo diagnozę – piktybinis krūties vėžys su metastazėmis kepenyse ir kauluose.
Ši žiauri liga ne tik sugriovė jos sveikatą, bet ir sukėlė jai ir jos šeimai didžiulių iššūkių.
Onutė yra šešiamečių dvynių Dianos ir Eriko mama. Vaikus augina viena. Šie du mažyliai yra visas jos pasaulis ir didžiausia motyvacija kovojant su liga. Nepaisant sunkumų, Onutė nepraranda vilties. Jos širdis kupina meilės savo vaikams, kurie jai yra patys svarbiausi.
Onutės gydymas – ilgas procesas, apimantis brangias terapijas, vaistus ir medicininę priežiūrą. Kiekviena kovos su liga diena yra taip pat kova su išlaidomis, kurios viršija jos galimybes.
Diana ir Erikas dar maži, bet jų akys spindi meile mamai, kuri daro viską, norėdama kuo ilgiau pasilikti su jais.
Padėkime Onutei laimėti šią kovą, suteikime jos vaikams ramios vaikystės galimybę.
Paremkime:
https://zrzutka.pl/yxsgex

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklai.
KRS: 0000270261, cel szczegółowy ZS w Sejnach 3888

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Seinų „Žiburio“ bendruomenė

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!
Nebūkite abejingi –
prenumeruokite „Aušrą“, „Suvalkietį“ ir „Aušrelę“!
Galima atvykti į redakciją Punske arba Lenkijos lietuvių draugijos būstinę Seinuose ar užsiprenumeruoti pavedimu į banko sąskaitą (numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo viršelyje), nurodant, už kurį leidinį mokama.